MEȘTERUL MANOLE

ANUL III Nr. 5 — 6 NOEMBRIE-DECEMBRIE 1941

MEŞTERUL MANOLE REVISTĂ LUNARĂ DE LITERATURĂ ŞI ARTĂ

Directori: OVID CALEDONIU, VINTILĂ HORIA

Prim-Redactor: ION ŞIUGARIU

Grupul Revistei: V. Beneş, Mihai Beniuc, Emil Botta, M. Camilucci, Mihail Chirnoagă, Paul Constantinescu, Laurenţiu Fulga, Ion Frunzetti, Aurel Marin, Pericle Martinescu, Constantin Micu, Horia Niţulescu, Grigore Popa, Axente Sever Popovici, Rudd Rybizcka, Ştefan Stănescu, Mircea Streinul, Octav Şuluţiu.

CUPRINSUL:

— ANUL III. NUMĂRUL 5-6, NOEMBRIE—DECEMBRIE 1941 —

Coperta: MICA ŞERBU (lectură).

Desene în interior de: MICA ŞERBU, IONESCU-SILVAN, RYBIZCKA.

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Calea Călăraşilor 176

EXEMPLARUL 20 LEI
ABONAMENTUL PE AN 200 LEI
PENTRU INSTITUŢII 1000 LEI

Inscrisă cu nr. 153/1939 din 11 Ianuarie 1939 la Trib. Ilfov Secţia Comercială, Dosar. nr. 939

OVID CALEDONIU

JUSTIFICAREA PREZENŢEI NOASTRE

România trăeşte astăzi, fără indoială, una din paginile sale cele mai semnificative din toată istoria ei. Şi ceeace o caracterizează şi o diferenţiază, in acelaşi timp, de celelalte multe popoare este spiritul ei de grandoare de care a dat dovadă până acum. Căci participarea României in marea cruciadă spirituală ce se face, contra unui crez produs de satanocraţia din răsărit, este justificarea politică a unei idei quasi imperialiste: *întinderea României până acolo unde există spirit şi energie românească.* Ţara aceasta aşezată, ca un scut la porţile vechi ale răsăritului, sub cel mai luminos cer, este hotarul puternic spre o lume nouă. Şi niciodată România n'a cunoscut o aşa mare glorie ca până acum. Inseamnă faptul acesta, printe atâtea altele, că gestul de acum al ei nu găseşte seamă in toată istoria? Din contră. Gloria deacum constă, în bună măsură, în faptul că energia ei culege roade peste hotare şi peste toate trebue semnalată străduinţa ei de a se elibera de atâtea nuanţe şi stări străine ce, la un moment dat, erau s'o sugrume. In voinţa aceasta de a fi ea, de-a se regăsi cu alte cuvinte stă toată biruinţa ei. Lupta pe care o poartă cu entuziasm România, alături de armatele Marelui Reich, se aşează sub semnul Providenţei. Asta înseamnă că Dumnezeu dirijează, în esenţă, toată acţiunea iar oamenii ii rotunjesc inţelesul ei. In clipele când popoare cădeau inconştiente, în sânul cărora încolţea sămânţa dăunătoare a comunismului, România priveşte, drept, istoria şi mersul natural al vremurilor noui, aşezându-se lângă mintea genială şi limpede a marilor conducători de popoare. Răsboiul, în afara graniţelor, nu-i numai o revendicare teritorială ci şi o tendinţă de a reforma spiritualiceşte întreaga această parte a răsăritului. Lumina vine dela răsărit s'a spus, de mulţi, înţelegându-se Bizanţul. Noi credem la fel până la un anumit punct care ne face să înţelegem că ea vine de-aici din matca ortodoxismului nostru tradiţionalist. România îşi revendică întreg spiritul religios al Bizanţului patriotic, infailibil, cu alte cuvinte este chemată, prin ordinea firească a lucrurilor, să creeze acea neo-spiritualitate răsăriteană, ortodoxă. Ceeace Moscova insemna pentru slavofilii din Rusia a treia Romă în ordine religioasă, România reprezintă acum centrul ortodoxiei ecumenice a crezului niceean. Aşezată pe această indestructibilă temelie, ea are puterea de-a transfigura toată structura răsăritului prins în mrejele unei alterări spirituale. Căci România în trecut, de-alungul istoriei ei, prin atâtea feţe şi stiluri, de viaţă, streine cu totul de esenţa ei, ca să mai poată întâmpina, şi acum, o îngenunchiere. Nimic n'a făcut-o să crească, prinzând noui puteri, ca străduinţa aceasta de ultimă oră, în care vibra toată sinceritatea şi dreptul ei la viaţă.

Victoria României este acest rezultat entuziast de dăruire spontană a tine-

reţii fiilor ei şi a prezenţei lui Dumnezeu în conştiinţa neamului nostru. Aici, stă de veacuri, această cheie ce ne-a închis pe toţi la un loc, într'acelaş crez dătător de viaţă nouă şi lungă. Dintre toate popoarele, România a avut cea mai însângerată istorie şi lupta ei pentru libertate cunoaşte multe sacrificii. Dar ea trăeşte, acum, ceeace se chiamă momentul istoric al unui popor, adică justificarea lui în faţa celorlalte naţionalităţi, valorificarea ei morală şi spirituală.

Noua ordine europeană a găsit Ţara noastră aşa cum trebuia: puternică, stăpână pe sine şi încrezătoare în destinul ei mare. Această ultimă şi curată faţă a Europei nu i-a fost impusă ci Ţara noastră participă la refacerea tuturor valorilor, ea îi imprimă Europei acest sentiment al ordinei morale. Şi lucrul acesta este mai presus de toate. Forţele aliate bat, cu toată tăria, la porţile fortificate ale Moscovei sdrobind iluzia unui paradis terestru păstrat în conştiinţa îndobitocită a bolşevicilor cari au mai rămas. Peste ruine şi cadavre falnic se ridică stindardul libertăţii româneşti ce rămâne pilda marilor noastre înfăptuiri naţionale. Marşul acesta de-alungul vremii este simbolul unităţii şi solidarităţii noastre naţionale. El dă tot sensul vieţii noastre, cristalizându-ne spiritul şi fortificându-ni-l pentru vremea ce va veni.

Din punct de vedere spiritual România nu face parte din acele ţări temperate, cari cu timiditate îşi croesc un ideal în viaţă. Astăzi Ţara mea nu cunoaşte limite în luptă, iar corectitudinea morală o caracterizează. Nimeni n'a trăit mai patetic drama destrămării europene ca România mea iar voluptatea de-a te fi născut în această Ţară, român, cu sufletul vibrând de dreptate, nimeni n'o cunoaşte. Când oştile noastre, pline de tinereţe, înving pretutindeni pe unde pasul lor calcă, noi strejuim compatrioţii cu puritatea gândului nostru, cu certitudinea că Ţara noastră va pune temelia unei noui vieţi aici, în răsărit, printre spiritele demonice ale Rusiei de acum. Pavăza vieţii spirituale în sud-estul Europei îi revine, de data aceasta, României pentrucă ea sintetizează summum de energii cari pot da sens unei vieţi noui când spiritele se vor linişti

Pulsează în inima Ţării mele, dorul de a regenera totul, dar mai arde în depărtare acea clipă în care fiecare va trăi dacă îi este îngăduit, clipa marilor prefaceri morale şi sociale. Căci deasupra stă România.

Românii din toate unghiurile Ţării se vor strânge, în acelaş gând, când din nou istoria o va cere. In lupta pentru spiritul nou în Europa, angajarea României este bine venită. Energia şi vitalitatea ei pot asigura victoria din urmă a armatelor aliate. Geniul Ţării mele uimeşte şi încurajează.

Entusiasmul străbate dela un hotar la altul frunţile de vulturi ale armatelor noastre. Cine nu s'a născut Român nu poate gusta din această măreaţă sărbătoare a sufletului nostru. El cuprinde toată făptura şi o înalţă ca fumul unui holocoast de taină.

Dar vai de acela pe care războiul acesta l-a lăsat indiferent şi nu l'a trezit nici până acum din somnolenţa sa naţională. Vai de spiritul acestor oameni. Ei nu participă la bucuria sfârşitului după cum n'au înţeles exaltarea începutului. Aici stă durerea şi compătimirea noastră. Din vanitate s'au născut şi nepăsarea îi va roade ca pe un copac omizile. Neamul acesta este făcut din cremene

şi vis iar realitatea aceasta biologică are atâta sens uman că poate răsturna şi mersul vremii. Forţele noastre sunt mari iar exigenţele asemănătoare. Mobilizarea tuturor forţelor morale şi materiale este o problemă de conştiinţă încă în ceasul de faţă. Frontul intern este mai mult decât necesar pentrucă în aceste momente România îşi defineşte, în faţa lumii, poziţia politică şi spirituală. Rusia îşi trăeşte ultimile faze ale ei iar poporul pravoslavnic de odinioară în agonie, îşi încrucişează degetele pentru săvârşirea Sfintei Cruci. Este o întrezărire a unei vieţi pierdute, de demult, pe care numai semnul celui Inalt a făcut-o vizibilă oamenilor.

Creştinismul continuă să triumfe. La Moscova, printre ruine şi sânge, va bate în curând ca o aducere aminte, clopotele începutului de eră nouă. Hristosul rusesc va binecuvânta, din nou, turma de credincioşi în fumul tămâiei ce urcă. Lucrul acesta trebuia, fără îndoială, să se întâmple întocmai. Prea plana incertitudinea deasupra spiritelor. Căci Rusia, înainte de toate, a fost ţara căutătorilor de Dumnezeu unde El era atât de umanizat iar România locul unde Dumnezeu ridicat mai presus de orice. Două ţări cari mărturiseau aceeaş credinţă se întâlnesc faţă în faţă. Prioritatea o are Ţara noastră unde mărturisirea ortodoxă a fost totdeauna lipsită de tirania experienţelor religioase.

Peste această aşezare, impusă, a lucrurilor România trage linia de hotar între sora ei vitregă în confesiune religioasă, strâmtându-i spaţiul şi întunecându-i orizonturile.

Iar noi, alături de trupul României ce se adaugă mereu, suntem spiritele de veghe oricând Ţara va avea nevoe de jertfa noastră. Fiindcă jertfa asta este justificarea prezenţei noastre acolo unde vieţile se pierd şi hotarele se întregesc.

România nu cunoaşte margini pentrucă hotarele sale se întind unde ajunge vârful lucios al baionetei noastre. Acolo domneşte liniştea şi marea dreptate.

ION ȘIUGARIU

SANTA LUCIA

RÂUL

Eram numai un râu cu imprecise valuri
Doar soarele de sus mă dogorea într'una.
Și lutul însetat, pustiul, bolta, luna,
Amarnic apele mi le loveau de maluri.

Nemângâiat și fără rost curgeam la vale,
Spre inumana liniștii de veci câmpie.
O, truda tot mai mult mi se părea pustie!
Nisipuri fără număr întâlneam în cale...

Dar într'o zi, alături am simțit cum lină
Și limpede, spre mările amăgitoare,
Te scurgi încet și tu. Sub sălcii plângătoare
Te retrăgeai de-asupra zărilor lumină.

Ci apele ne sunt de-atunci împreunate...
Spre largul neînțeles, spre pace și spre moarte
Ne scurgem zilnic împreună, mai departe
Și drumurile ni se par mai luminate.

DOI

Mi-e greu, tot mai greu pare drumul
Și plouă de sus veșnicia.
Ci zilnic ne'nvăluie fumul
Vieții. O, Santa Lucia!...

Zadarnic ne prindem de mână
Să spargem în două tăria.
E singură vremea stăpână
Pe toate. O, Santa Lucia!...

Și nu putem nici măcar stinge
Credințelor sterpe trufia.
O vrere străină ne'mpinge
De spate. O, Santa Lucia!...

Amarnic pe munți suie drumul
Și plouă mereu veșnicia.
Mai des, tot mai des, crește fumul
Vieții. O, Santa Lucia!...

DESTIN

Ne-acoperea iubito, întinsă, ca o mare,
Cenușa timpului pustiu, vremelnicia.
Și sufletul nemângâiat privea în zare
Cum mor elanurile. O, Santa Lucia!...

Noi am pornit alături totuș mai departe,
Purtându-ne pe umerii noștri urgia.
Ne-apropia doar zilnica frică de moarte
Unul de altul, în drum. O, Santa Lucia!...

Ci muntele de foc tot netrecut rămâne.
Creștea în noi cu-atât mai mult visătoria.
Și-acelaș așteptat zadarnic *mâine*
Ne împingea 'nainte. O, Santa Lucia!...

Se cerne peste noi iubito, ca o ploaie,
Și azi, cenușa timpului, vremelnicia.
Și sufletul neputincios sub zări se'ndoaie
La fel, ori cât ne-am iubi. O, Santa Lucia!...

VINTILĂ HORIA

IMPERIALISME ŞI IMPERII

Nimic nu e mai primejdios decât să vorbeşti despre marginile Europei. Mai primejdios chiar decât să mărgineşti în spaţiu fumul unei ţigări sau să descoperi, prin labirintul unui corp omenesc, limitele sufletului. Căci dacă problema sufletului îşi are, în discutata ei incertitudine, o linie de cinstită continuitate, problema limitelor Europei şi-a găsit o soluţie ori de câteori un popor a avut naivitatea de a confunda Europa cu sine însuş. Ceeace, să recunoaştem, e foarte subiectiv şi foarte necinstit. Amândouă aceste adjective ne ajută însă să mărginim aproape în întregime noţiunea de imperialism politic, ceeace ne apropie mult de fondul problemei care ne preocupă. Căci ceeace ne-am propus este de a demonstra că nu există imperialisme politice, deci că Europa nu are margini politice, ca Africa sau ca America, ci numai margini culturale cari-i oferă dintr'odată dublă superioritate faţă de celelalte continente: întâi pentrucă o scuteşte pentru milenii de umilinţa înfrângerilor militare, cari pot avea repercursiuni catastrofale numai asupra existenţelor politice — şi al doilea, pentrucă imperialismul cultural e singurul care poate avea o valabilitate universal suportabilă. Romanii au fost cei dintâi cari au putut înţelege acest lucru elementar, căci n'au confundat o clipă Europa cu Roma, ci s'au silit să facă din cetatea lor o realitate europeană. Acelaş lucru l-au înţeles Papii şi, mai târziu, regii Franţei. Cine nu l-au înţeles au fost împăraţii Austriei, cari-şi eternizau trupurile îmbrăcându-le în togă romană şi urcându-le pe cai de bronz, nu l'au înţeles pentrucă Europa nu e o haină pe care poate s'o îmbrace oricine, ca şi dragostea sau ca şi poesia. Totuş acea romantică şi fericită *Austria nube* nu a făcut prea mult rău continentului, căci ea a stăvilit câteva veacuri sentimentele minore ale micilor popoare din centrul Europei, de rasă slavă sau turanică, împiedicându-le să aibă o istorie, adică să dăuneze acestui mare continent cultural prin mărunte acţiuni politice. Austria nu putut dăuna ordinei europene pentrucă n'a fost o forţă ofensivă ci una conservatoare, mulţumindu-se să-şi acorde singură titluri pe cari nu le înţelegea.

Anti-europenismul ofensiv trebue căutat în altă parte, la una din acele margini primejdioase cari au dăruit până acum vechilor noastre aşezări culturale, năvălirile barbare şi ameninţarea invaziei comuniste. Spaţiul rusesc n'a fost de fapt niciodată o aşezare istorică independentă, de oarece conducătorii nenumăratelor seminţii adunate acolo, n'au izbutit să acumuleze nicicând un elan comun, un efort naţional care să facă din Rusia o naţiune. Acest vast fragment geografic a existat întotdeauna numai în virtutea unor resentimente, a unei uri continue împotriva continentului care a refuzat cu persistenţă să şi-l integreze. Străduinţa

lui Petru cel Mare de a *europeniza Rusia* nu a fost decât o încercare de a împrumuta armele Europei pentru a le folosi apoi împotriva ei. Visul cuceririi Constantinopolului nu a fost decât un exces de grandoare şi un mijloc de a infiltra în inima mediteraneană a Europei şi de a întinde o stăpânire orgolioasă asupra centrului culturii noastre. Reacţiunile armate ale Rusiei n'au fost decât porniri de ură împotriva unui paradis la care oamenii stepei au râvnit continuu, fără a-l putea atinge vreodată. Şi când oamenii aceştia au descoperit comunismul şi au crezut că microbul va izbuti înăuntru ceeace armele şi eforturile nu izbutiseră din afară, s'au grăbit să-l proclame *universal*, într'atât de mult au fost siguri că Europa îi va ceda şi în urma ei lumea întreagă. Timp de două decenii nefericitul „ange déchu" a sperat lucrul acesta, pentrucă apoi, orbit de furie, să reia jocul dela vechiul lui capăt istoric şi să-şi pregătească iar o invazie armată. In fond, privit prin această prismă de refulări dureroase, comunismul nu e o răutate şi înfrângerea la care asistăm azi nu e o surpriză. Încăodată spaţiul rusesc se prăbuşeşte în faţa miraculoasei unităţi culturale a Europei. După această sgomotoasă prăbuşire, hotarul răsăritean al continentului se fixează iarăş pe hotarul de răsărit al României, la Nistru sau la Bug. Variaţiunile spaţiale au puţină importanţă. Ceeace contează este certitudinea etnică şi spirituală a delimitării, care devine din nou României.

* * *

Înfrângerea Rusiei de către armatele reunite ale Europei, scoate la iveală ultimele resturi ale unei alte probleme, care a frământat cu frenezie veacul trecut şi care reapăruse, tot atât de zgomotoasă, în ultima vreme. E vorba de problema slavismului, din care Rusia îşi făcuse un abil suport diplomatic şi care azi se rezolvă dela sine prin propria ei dispariţie. Într'adevăr războiul actual, deşi început între Germania şi Anglia, a dus la dispariţia tuturor statelor de rasă slavă, începând cu Cehoslovacia în 1938, început care nu era decât o uvertură a războiului, continuând cu Polonia şi Jugoslavia şi sfârşind cu Rusia. Slovacia, care supravieţuieşte dezastrului slav, este mai mult o anexă culturală a germanismului biruitor, a acestui germanism care-şi câştigă azi, laurii unei mari victorii europene.

Prăbuşirea slavismului are consecinţe nu numai pentru rasa în sine, a cărei prezenţă în Europa trebue considerată ca o infiltraţie neasimilată, dar şi pentru continentul însuş, care prezintă Asiei o frontieră alcătuită numai din două naţiuni, din fericire aliate şi învingătoare, deci în plină desfăşurare istorică: România şi Germania. Aceste naţiuni, recapitulând fazele esenţiale ale istoriei europene, reprezintă singurele naţiuni de bază ale frontierei celei mai periclitate, frontiera *uscată* a Europei, învecinată cu teritoriul incert al unei Asii în continuă şi sterilă efervescenţă. Celelalte popoare, care-şi arogă astăzi aere de apărătoare ale civilizaţiei în răsărit, au fost arme întâmplătoare şi vremelnice în calea unui duşman care n'a cunoscut decât două obstacole temeinice: la Sud, pe Nistru şi pe Dunăre, poporul român şi la Nord, începând cu Suedia lui Carol al XII-a şi terminând cu Germania lui Adolf Hitler: rasa germană.

Intr'o carte apărută anul trecut la Roma şi prefaţată de bunul nostru prieten, Luigi Salvini, carte care se ocupa de probleme de istorie şi cultură ucraineană,

am putut citi lucruri atât de turburătoare, încât gândindu-le în tihna unui an de paşnice meditaţii, îngăduite de unele rezerve şi promisiuni oficiale, mi-am dat seama că, după oarecari serioase revizuiri, frontiera noastră de apus ar putea sta liniştită multe veacuri, dar că în schimb frontiera europeană dela răsărit nu e în siguranţă nici după dispariţia comunismului.

Căci cartea despre care pomeneam mai sus, datorită profesorului ucrainean Eugen Onatzky, scoate de sub uitatul praf al unei istorii de subsol şi de culise, stindardul original al unui alt imperialism slav: imperialismul ucrainean. După afirmaţiile curagioase ale d-lui Onatzky, hotarele viitorului imperiu ucrainean ar trebui să cuprindă un vast teritoriu.

Trecând totuş peste pretenţiunile puţin modeste ale acestui modest scriitor şi istoric, să ne oprim o clipă la justificarea lor. D-l Eugen Onatzky susţine, că poporul ucrainean, (căci de un stat ucrainean nu s'a putut niciodată vorbi, n. r.), a fost farul culturii latine la hotarul de răsărit al Europei şi că, întinzându-se şi desvoltându-se pe coasta de Nord a Mării Negre, (atragem întreacăt atenţia că această coastă s'a aflat pe rând în stăpânirea Grecilor, Italienilor, Turcilor şi Tătarilor şi de loc sub aceea a Ucrainienilor,) a intrat direct în contact cu focarele de cultură ale Mediteranei. D-l Onatzky uită desigur că între Mediterană şi Marea Neagră a stat mai întâi piedica strălucitoare a Bizanţului şi apoi piedica întunecată a Istanbulului. D-sa însă întemeiază afirmaţiile pe certitudini filologice, trecând cu vederea faptul că limba ucraineană a putut foarte bine să împrumute cuvintele *ceapă, ciubote* şi altele, dela vecinii Români, cari aveau de mult aceste cuvinte latine în graiul de toate zilele — şi nu dela îndepărtata Romă, ceeace ar presupune un contact mult mai permanent şi mai stăruitor. Mai mult decât atât, d-l Onatzky susţine că principalele instituţii culturale ale Rusiei propriu zise au fost influenţate şi chiar create de geniul cultural al poporului ucrainean.

Ne oprim aici. Explicaţia apariţiei cărţii g-lui Eugen Onatzky stă în faptul că în anul trecut Rusia sovietică exista încă şi că comitetele de Ucranieni erau susţinute în unele capitale europene din motive ce se înţeleg uşor. Am stăruit totuş o clipă asupra erorilor cuprinse în această carte.

*
* *

Anul *1940* a fost anul dezastrelor româneşti, a fost anul regăsirilor româneşti, după două decenii de risipă spirituală şi politică.

Popoarele tinere şi viguroase îşi pot singure permite luxul unor asemenea risipe şi a unor asemenea înşelătoare prăbuşiri, din haosul căror ies închegate şi îndârjite, întocmai adolescenţilor cari îşi impun suferinţa ca normă de viaţă obişnuită, confundând existenţa însăş cu un sentiment care nu e decât o simplă exaltare. Mersului ascensiv al României, din 1859 până în 1919 când culminează prin eliminarea comunismului din trupul Europei, îi trebuia un obstacol care să-i aducă aminte că victoriile nu se cheltuesc în vânt, ci se concentrează sub cupola unei misiuni pe care România Mare începuse să o uite. În Europa actuală paznicul dela hotarul cel mai primejdios al continentului, trebue să-şi spună cuvântul. Acesta este imperialismul nostru! Cele douăzeci şi ceva de milioane de Români, aşezate în pragul

acestei Asii barbare care nu încetează să se frământe, trebuesc ascultate, căci glasul lor nu este numai al cuvântului tare şi al cuvântului drept, ci mai presus de toate al cuvântului frumos care ne integrează deplin în destinul acestei Europe esenţial culturale. Faptul că dela 1877 şi până azi am dus patru războae dincolo de hotarele ţării, ne dă poate dreptul de a avea pretenţii politice, dar mai ales ne dă certitudinea *unei pointe învingătoare* a cărei descoperire a dus la crearea acestui, imperial prin spirit, „Meşter Manole", care simbolizează puterea de sacrificiu în numele frumosului, adică, în linii largi şi istorice, posibilitatea de adaptare la ordinea spirituală a continentului.

La acest hotar dintre cultură şi barbarie, la această margine sângerândă care ne-a îngăduit numai arta de sunete a cuvântului, cea mai tare, mai adâncă şi mai vastă dintre arte, la această frontieră de vânturi, în faţa căreia toate steagurile Asiei s'au închinat învinse, ridicăm din cuvinte *steagul nostru!*

RAINER MARIA RILKE

ZI DE TOAMNĂ

Ajunge, Doamne! Vara fu doar atât de lungă!
Aşterne-a Tale umbre pe orele fierbinţi
Şi vântul peste şesuri sloboade şi-l alungă.

Să termine cu pârga dă poamelor poruncă,
Mai dă-le două zile de soare dela Sud
Le spală iute'n iazul aromelor şi curmă,
Din vinul amărui, dulceaţa cea din urmă.

De n'are omul casă, să-şi facă, vreme nu-i.
De este omul sigur, nu-şi va găsi tovarăşi;
Citi-va sta de veghe, scrisori va scrie lungi;
Va da ocol grădinei, va răscoli-o iarăşi
Stingher. Coboară toamna foi moarte'n calea lui.

Trad. Aurel Cosmoiu

VASILE NEGREANU

PSALMI

TAINA

Dumnezeu, pasăre cu priviri de aur,
Se va îmbăta din nectarul lumii...
Şi'n inima mea, statornic, nemărginirea
Voi cuprinde, precum răcoarea în fântâni.
Iar tu, Iisuse, printre oameni vei culege,
Din suflarea hieratică a lumii, iubirea

PSALM

Şi Doamne, cuvinte mici
Spun oamenii, mereu...
La început cuvântul
Ţi-a fost mare... Dar azi,
Pentru înfiguraţii trecători
E greu Doamne, prea greu!
Ci eu,
Doar viaţa mea o vreau
Neclintiri de stele!

RUGĂCIUNEA CELUI DREPT

Doamne nu ierta greşalele noastre.
Mâine mai multe vom face şi alte
Mâini ne vor spăla dimineaţa
Şi alte gânduri vor începe ziua.

Nu ne da pâinea cea de toate zilele.
Mâine mai mult vom sta să cerem.
Apoi te vom uita înălţând pământul
Pe altar de jertfă, idol, nouă.

PSALM

Pentrucă nu mă ierţi, Doamne,
Nu blestem, nu plâng, ci nesfârşit
In inima lumii voi trăi plin
De lauda vieţii şi a morţii mele,
In singurătatea grea şi chin.

PETRU P. IONESCU

ORTODOXIE ŞI RĂSĂRIT

Biserica ortodoxă a răsăritului a dus o existenţă fără zgomot, fără reclamă, fără pretenţii. Nu s'a secularizat. Nu s'a înfăşurat în mantia de orgoliu a justificărilor raţionaliste, nu a căutat cunoaşterea lui Dumnezeu prin ajutorul luminilor naturale, nu a pus la corul ei triumful filosofiei, nu a îmbrăcat haina veacului, nu a căutat strălucirea exterioară a „operelor" sociale, nu şi-a întins plasa misionarismului de suprafaţă peste lumea primitivilor, nu a cunoscut curente filosofice cu care să cocheteze, nu a căutat modernizări şi nu a înţeles să justifice bazele ei existenţiale prin noui mărturisiri de credinţă.

A fost cineva la noi care a spus odată ritos că spiritul scolasticei medievale nu a fost în apus ci în răsărit. Din păcate acel care afirma aceasta, profesorul Nae Ionescu, nu a stăruit, după cum vom vedea mai departe asupra afirmaţiei sale, nu a arătat dece şi cât a pătruns spiritul răsăritean în scolastică pentrucă nici nu a vrut să determine mai pe larg sensul spiritual al scolasticei. In aceeaş vreme d-l Nichifor Crainic punea prima piatră la înţelegerea spiritului răsăritean care, pentru d-sa se definea esenţial prin bizantinism. Ceeace putem noi culege azi din pragul acestui răsărit atât de adâncit în sine, atât de interiorizat, este mărturisirea absolutului, mărturisire care a caracterizat totdeauna răsăritul.

Se înţelege dela sine că, din momentul în care situăm poziţia spirituală a răsăritului în funcţie de axa neclintită a absolutului, noi îi punem, firesc în faţă concepţia apusului. Şi din momentul în care fixăm figura spirituală a răsăritului în lumina ortodoxiei, îi opunem apusul, care a creat mitul catolicismului. Răsărit şi apus, absolut şi devenire, ortodoxie şi catolicism, dogmă şi liber examen, interiorizare şi exteriorizare, misticism şi raţionalism sunt elementele care rotunjesc înfăţişarea spirituală a răsăritului faţă de apus. Dar prin aceasta noi presupunem dintr'odată, luare hotărîtă de poziţie faţă de apus, adică, în fond, faţă de catolicism. A vorbi despre ortodoxie înseamnă automat poziţie diametral diferită faţă de catolicism. Nu pentrucă definirea răsăritului nu s'ar putea întreprinde prin studierea valorilor structurale intrinsece ale răsăritului ci pentrucă singură comparaţia aceasta antitetică ne poate pune în plina bătae de lumină a problematicei răsăritului.

Dealtfel catolicismul consideră ortodoxismul ca inexistent. Am în mână o lucrare de vaste proporţii „Christus", un manual foarte erudit de istoria religiilor. Cartea aceasta, cuprinzând, în 1335 de pagini, toate religiile umanităţii, dela animismul rust al oamenilor preistorici, ai cavernelor până la catolicismul anului 1934 când a fost editată, nu cuprinde o singură pagină, un singur rând, un singur cuvânt despre ortodoxism. Toată problematica ortodoxă, toată trăirea ortodoxă, toată teologia ortodoxă, toată dogmatica ortodoxă sunt absolut ignorate, cu o bunăvoinţă dezarmantă şi absolută.

Misticismul ortodox, gândirea ortodoxă sunt necunoscute celor 16 colaboratori ai acestei lucrări de istorie ştiinţifică şi obiectivă a religiunilor. Nume ca ale lui Maxim Mărturisitorul, Dionisie Areopagitul, Sf. Hrisostom, Sf. Vasile cel Mare nu sunt pomenite decât fragmentar. Sf. Ioan Damaschin e citat pentru a i se da alură catolică. Despre Sf. Ion Hrisostom ni se spune de pildă (P. Rousselot şi J. Huby) că îndeplinea perfect icoana descrisă de Synesius a grecului perfect, „să ştii să vorbeşti cu oamenii" în vreme ce Vasile din Cesarea, Grigorie de Nazians şi Grigorie de Nysa „sunt mai reprezentativi ai sufletului catolic". (Christus. p. 1101). Vasile cel Mare este „tipul clasic al episcopului care rezistă uzurpărilor puterii"; Grigorie de Nazians este un impresionabil cu o ireproşabilă curăţenie de doctrină; Grigorie de Nysa e un umil naiv, puţin obscur, puţin bizar. Şi în fine: „Aceşti patru sfinţi rezumă cu adevărat în persoanele lor catolismul grec" (idem p. 1102). Privitor la Sf. Augustin, despre care se va vedea mai departe aceiaşi autori spun: La Sf. Augustin, scriitorii protestanţi însăşi sunt primii să recunoască elemente de „catolicism vulgar"; mai întâi supunerea la Biserică, precum cazul ce-l face despre sacramente, locul ce-l dă mortificării, rugăciunii pentru morţi, cultului pentru sfinţi (pag. 1119). Să se observe că toate aceste calităţi sunt specifice... catolice! Mişcări şi idei moderne, de răsunet mondial, ca acele întreprinse de Solowiew, Florensky, Bulgakow, Berdiaeff nu pot fi aflate nicăeri. Ruperea celor două biserici, de răsărit şi de apus este considerată ca o shismă, numită „shisma greacă". Citez „Astfel s'a constituit un creştinism grec oficial al cărui şef fu mai puţin patriarhal decât bazileul... Justinian I inaugură această serie de împăraţi pontifi şi theologieni, cu o theologie din nefericire clătinătoare, rând pe rând niceeană, monothelită, iconoclastă" (op. cit. p. 1124). Bizanţul este astfel acuzat de a fi fost matca ereziilor ca monofizismul şi monothelismul. Iar mai departe: „Sfinţi şi polemişti, dintre care cel mai celebru fu Sf. Ioan Damaschinul, se unesc cu papii pentru a susţine cauza catolică. Influenţa lor ... face să triumfe cultul imaginilor, dar nu distruge tendinţele shismatice ... care au dăinuit vreme de 464 ani, opunându-se scaunului apostolic, spune Mgr. Duchesne în „Eglises séparées" p. 164-165. Iar mai departe, după ce recunosc că acest răsărit a întreprins opera de creştinare a Orientului, Persia, India şi China, autorii capitolului reproşează că unitatea acestei biserici a fost ruptă prin concesiunea patriarhatelor pentru Bulgari, Serbi, Vlaho-bulgari. (Pierre Rousselot şi J. Huby. Christus. p. 1129). La atât se reduce rolul creştin şi civilizator al ortodoxiei. („shisma greacă", cum o numeşte biserica romano-catolică), în răsărit. Pentru a întări această afirmaţiune, catolicismul ignoră toată istoria răsăritului ortodox şi minimalizează efortul bisericei răsăritului. In acelaş timp se consideră numai epoca despărţirei bisericilor, insistându-se, în special, asupra greşelilor Bizanţului, asupra aroganţei bazileilor, asupra naivităţii argumentelor aduse de răsărit dogmei apusene. Astfel vom găsi în Migne. P. G. t. c. II col. 721 „lista lucrurilor pe care răsăritul le reproşa apusului", ca de pildă „reproşul făcut Latinilor de a posti Sâmbăta şi de a permite laptele în prima săptămână a Postului Mare", în manifestul lui Photius, reînoit de Mihail Cerulaire. (op. cit. p. 1127 notă).

Toţi scriitorii catolici, şi este firesc acest lucru, se cantonează în momentul istoric al separaţiei, moment pe care îl numesc după cum am văzut, „shismă". J. Bousquet scrie: Unitatea bisericei şi shisma greacă. (Paris 1913); A. Fortesene: The ortodox Eastern Church — o lucrare cu mai multă activitate, pentrucă e datorită unui anglican — (Londra 1908); nici Charles Diehl, cu toată obiectivitatea sa de istoric. nu poate să scape de această „amprentă" catolicizantă. (Etudes byzantines. 1905 — 1908).

Filosofia augustiniană este privită şi interpretată în lumina doctrinei catolice. Astfel, este celebră poate cartea lui P. Batifol: Catolicismul Sfântului Augustin (Paris 1920). Dar asupra lui Augustin discuţiunea nu este sfârşită. Mai întâi în ceeace priveşte pretinsul său catolicism. Este direct absurd să afirmăm prezenţa unui spirit catolic la fericitul Augustin atunci când catolicismul nu se organizase, nu se fixase ca doctrină aparte în faţa altor doctrine creştine. Biserica ortodoxă a primit în hagiografia ei pe Augustin sub titulatura de „Fericit". Biserica Romei, considerându-l mai apropiat de doctrina ei, l-a pus în rândul sfinţilor cu sanctificare completă. Care este însă poziţia lui Augustin faţă de Occident? Augustin rămâne un sprrit al Orientului, un spirit înfocat, sângele lui african e o chezăşie în această privinţă. Augustin este întemeetorul unui mod de a fi creştin ce va fi doar copiat de occident, nu creat. Simţind acest impas, catolicismul de azi, nepuţând nega aportul gândirii augustiniene în ceeace priveşte metoda mistică a interiorizării (cunoaştere prin interiorizare) observă, foarte subtil, că această interiorizare se referă mai mult la Dumnezeu ca principiu metafizic, nu la Hrist ca fiinţă şi ca bază a creştinismului. Este o vreme, cam prin 830, când întreaga filosofie creştină a Occidentului este impregnată de augustinism. Paschase Radbert, spune E. Bréhier „este augustinian tot atât cât oricare occidental din vremea sa". Numai că autorul lucrării „De corpore et sanguine Domini" îşi reprezintă prezenţa lui Hrist în euharistie într'un chip realist în vreme ce gândirea greacă şi-l reprezenta sub posibilitatea unui corp nemuritor şi incoruptibil. „Corpul prezent în euharistie este corpul adevărat al lui Hrist, corpul său pneumatic şi spiritual". (Em. Bréhier. La philosophie du Moyen Âge. pag. 73). Împotriva acestei idei eminamente greacă, se ridică şi Paschase Radbert şi Raban Maur şi Ratramne (868). Ideia predestinării spune acelaş autor, (op. cit. 74) pune Orientul în luptă cu Occidentul. Gottschalk care ia, în 847, atitudine augustiniană, produce nelinişte. Ideia lui Gottschalk este condamnată în 848 de Raban Maur şi în 849 de sinodul dela Chiersey, la cererea lui Hincmar episcop de Reims. Autorul muri în închisoare în 869.

Să luăm acum cazul lui Ioan Damaschin. Cartea sa „Izvorul Cunoaşterii" este o expunere a credinţei ortodoxe, spune E. Bréhier (p. 35 op. cit.). „Se observă în această lucrare, care va servi de model Occidentului, absenţa erudiţiei romane care are atâta loc în Occident, şi vitalitatea tradiţiei greceşti care nu admite alt obiect de studii decât lucrurile divine". (op. cit. p. 36). Sf. Ioan Damaschin introduce gustul şi necesitatea dialecticei, necunoscute apusului. De aci şi până la a afirma că Sf. Ion Damaschin poate fi încorporat Occidentului şi indirect catolicismului modern este o afirmaţiune absurdă.

Însuş misticismul occidental este deosebit de misticismul răsăritean. Şi dacă

el pătrunde în apus, unde capătă forme diferite, planând mereu împrejurul siguranţelor raţionale, gustul acestui misticism vine tot din Orient, este adus odată cu cunoaşterea lui Augustin, a lui Maxim Mărturisitorul şi a lui Dionisie Areopagitul. Misticismul Sfântului Bernard de pildă, una din cele mai luminoase figuri de prin preajma lui 1140 este impregnat de un practicism monastic accentuat. Ceeace caută Sf. Bernard nu sunt „arguţiile lui Platon" sau „subtilitatea lui Aristot" ci o normă de conducere în viaţa mânăstirească. De aci şi lupta sa în potriva turburătorului şi furtunaticului Abelard ale cărui idei i se par eretice şi împotriva căruia cere condamnarea conciliului dela Soissons în 1121, a conciliului dela Sens în 1141 şi scrisorile de plângere adresate papei în 1141. Ceeace reproşează el lui Abelard este că a uitat „credinţa" căutând „inteligenţa". Totuş acelaş lucru îl făceau un Roscelin care în conciliul dela Soissons este obligat să-şi dezică teza despre trinitate şi un Anselme care pleca dela convingerea „nisi crediteritis, non intelligetis" de unde formula celebră: „fides quaerens intellectum". Misticismul victorinilor are şi el un caracter specific, credinţa trebuind să suplinească raţiunea pierdută prin păcat. Credinţa nu este contrară raţiunii ci conformă ei. Aşa spune Hugues de Saint-Victor în „De sacramentis. I. VI. p. 231. Şi nu este decât simptomatic când acest „mistic" încearcă să fixeze o adevărată clasificare a ştiinţelor făcută după sugestii aristotelice. Ricard de Saint-Victor. urmaşul lui Hugues se apropie evident de Anselme. El caută „raţiunile necesare" adevărurilor credinţei. (De Trinitate). Misticismul victorinilor ajunge, spune Em. Bréhier, la cunoaştere, pe când acel al Sf. Bernard, la dragoste, (p. 194 op. cit.). Este tocmai aceea ce a sintetizat admirabil un oriental, misticul Maxim Mărturisitorul la care cunoaşterea şi dragostea se confundă într'o unitate mistică vie şi definitivă. Petru Lombard în *„Sentinţele"* sale caută aceleaşi justificări raţionale şi e primul care citează pe Sf. Ioan Damaschin tradus în 1857 de Burgundio de Pisa. Toţi „Sentenţianii" merg pe acelaş drum; Robert Pullus, Robert de Melun, Bandini, Pierre de Poitiers, Pierre Comestor, Pierre le Chanteur, Simon de Tournay şi Prevostin din Cremona.

Misticismul Sf. Bonaventura, mort în 1274, adept şi urmaş al lui Alexandru din Hales poate fi formulat în aceleaşi perspective: „Raţiunea se sprijină pe credinţă şi se îndreaptă către viziune". (Em. Bréhier, op. cit. p. 279). Misticismul bonaventurian este îmbibat de platonism, de concepţiile hilemorfismului, de urmele gândirii arabe, ale lui Avicebron în special, şi de doctrina cunoaşterii a lui Wilhelm de Auvergne. Privitor la etapele „itinerariului" (itinerarium mentis), Gilson afirmă că el este luat direct din Platon şi mai cu seamă din Plotin.

Dar catolicismul modern afirmă că el este acela care a salvat unitatea creştinătăţii de pericolul ereziilor. Astfel manicheismul cel nou „venit din Orient invadase Bulgaria şi Macedonia unde dăduse naştere sectei bogomililor. La începutul putul secolului al XI-lea el câştigase Italia, Germania şi Franţa. Dar deabia cu secolul al XII şi XIII-lea, sub numele de catharism, făcu erezia progrese rapide, aşa încât cronicarii şi predicatorii catolici vorbesc de el cu spaimă". (Christus, p. 1173). Asupra numărului catharilor se poate cita lucrarea lui Jean Guirard (Cartulaire de Notre Dame de Prouille. Paris 1907), care ne arată că numărul catharilor se ridică la 4000 de „perfecţi" (acei care primiseră consolamentum) în vreme ce numărul „cre-

dincioşilor" era de vre-o zece mii la sfârşitul secolului al XX-lea. Totuş mişcarea dialectică pe care avea să o combată Petru Damian fusese mult mai primejdioasă decât erezia maniheistă care făcuse o figură lamentabilă în faţa lui Gérard, episcop de Arras. (A se vedea mai cu seamă: Acta Synodi Atrebatensis. VI t. CXLII, după Bréhier, notă p. 118). Această mişcare dialectică este combătută de Manegold de Lautenbach care vede în toate aceste curente filosofice o „invenţie a diavolului". In sânul raţionalismului occidental şi ca atare, după dorinţa catolicilor, catolic el însuş apar erezii mult mai grave de care ortodoxismul este ferit. Astfel Giachinno da Fiore (1145 — 1202) neagă că omul se află „in via" adică pe calea mântuirii ci în „media aetas" (calea de mijloc între mântuirea anunţată şi sfârşitul lumii). Giachinno da Fiore mergea cu paşi repezi spre concepţia triteismului, condamnată zgomotos de conciliul din Latran în 1215, şi combătută după aceea in mai multe alte concilii. Aceleaşi idei se regăsesc la Amaury din Bennes care mergea pe urmele albigenzilor şi se funda pe concepţia centrală a lui Jean Scot că ştiinţa trebue să înlocuiască credinţa. Atât de gravă păru doctrina lui Amaury — bănuită probabil, în desfăşurarea ei dialectică de panteism, încât fu exhumat in 1210 şi aruncat din cimitir iar acelaş conciliu dela Latran din 1215 îi condamnă opera iar câţiva discipoli fură arşi în acelaş an. O altă erezie este aceia lui David din Dinant, condamnat în 1210 pentru că a afirmat unitatea completă între materie, inteligenţă şi Dumnezeu, idei extrase de altfel din tratatul „Despre suflet" al lui Aristot.

Biserica Romei nu a uitat toate căile de pierzanie la care pot conduce concepţiile raţionaliste, filosofice şi aristotelice de vreme ce, şi în vremurile noastre ea încearcă să creeze un nou fel de „crez" cu formă şi cu caracter filozofic, prin care aduce anatema asupra acelora care nu se conformează. Aşa se prezintă opera grandioasă cunoscută sub numele de „Constituţiunile Dogmatice" elaborată de conciliul Vaticanului. Iată care sunt punctele acestui nou „Crez" „operă de afirmare, de autoritate, nu de discuţie şi cercetare" cum se exprimă Léonce de Grandmaison şi Pierre de Rousselot în „Christus" (p. 1288): 1) Dacă cineva susţine că Domnul şi Creatorul nostru nu poate fi cunoscut cu certitudine prin lumina naturală a raţiunii umane: anatema să fie. 2) Dacă cineva neagă pe D-zeu, afirmă că nu e nimic în afară de materie, că substanţa lui D-zeu şi a lucrurilor este aceiaş, că lucrurile finite, corporale sau spirituale, emană din substanţa divină, că substanţa divină devine orice prin evoluţia ei însăş, că D-zeu, determinându-se, constitue întregul lucrurilor: anatema să fie. 3) Dacă cineva susţine că omul nu poate fi instruit prin revelaţie divină, că omul ajunge la credinţă numai prin experienţă internă şi personală sau prin inspiraţie privată: anatema să fie.

Dumnezeu prin Fiul Său unic a instituit Biserica şi a îmbrăcat-o în semne vădite aşa ca să poată fi recunoscută de toţi drept păstrătoarea şi stăpâna cuvântului revelat. Căci numai singură Bisericei catolice îi aparţin toate aceste semne, aşa de numeroase şi aşa de izbitoare, orânduite de Dumnezeu pentru a face vădită credibilitatea credinţei creştine. Mai mult, din cauza admirabilei sale propagări, a sfinţeniei sale eminente, a inepuizabilei ei fecundităţi în tot felul de bunuri, a unităţii sale catolice şi a neînfrântei sale stabilităţi, Biserica este, prin ea însăş un

mare şi necontenit motiv de credibilitate şi o mărturie de nesdruncinat a divinei sale misiuni". (Constituţiile Dogmatice, Trad. P. R. de la Broisse).

Aşa dar, semnele după care se arată că Dumnezeu a hotărît drept autentică numai Biserica Romei catolice sunt cele cuprinse în acel nou crez. Propagare, sfinţenie eminentă, fecunditate inepuizabilă, unitate catolică, stabilitate, toate aceste caractere nu sunt date decât în structura bisericei catolice. Să punem lucrurile la punct. Privitor la propagarea credinţei printre „primitivi" este desigur o lucrare importantă din punct de vedere misionar. I se reproşează numai următoarele culpe: Este superficială, lucrează în întindere, nu în adâncime, cantitativ, nu calitativ, formal, nu esenţial. Este pornită din orgoliu roman, acest orgoliu care nu s'a desminţit dela instituirea ei, în biserica romană. Contribue, pe ascuns, subteran, mai mult unor scopuri laice, scopuri evident politice, şi făţiş economice.

Sfinţenia eminentă este desigur posibilă dacă uităm rolul papalităţii în anumite momente ale istoriei şi dacă ştergem cu buretele pata neagră a inchiziţiei. Privitor la fecunditatea ei inepuizabilă noi ne amintim de nenumăratele erezii doctrinale, de multiplele inovaţii de organizare şi de structură; jansenismul, jezuitismul, quietismul, descoperirile dogmatice complimentare cum e cazul cu „imaculata concepţiune", doctrina graţiei, etc. Unitatea catolică a fost ruptă mereu prin excrescenţe interioare, prin orgoliul papilor, prin certuri între confrerii, prin discuţiile contradictorii între şcolile dogmatice, semn de vitalitate cum spun catolicii, semn de incoherenţă cum spun cei ce stau dincolo de barieră.

Este acum timpul, după această fastidioasă dar necesară etalare de fapte, să strângem concluziile. Care sunt caracterele esenţiale ale celor două biserici?

Biserica răsăritului se fundează pe următoarele elemente de structură: 1) *Preeminenţa tipicului.* Nae Ionescu spunea (Istoria Logicei 1929. Curs) că tipicul este o caracteristică a răsăritului şi dacă găsim elemente de tipic în gândirea occidentală, în scolastică, ele trebuesc explicate prin influenţa Orientului. 2) *Autoritatea.* Aceasta îmbracă forma precisă şi solemnă a intangibilităţii dogmelor, intangibilitate care rezultă din concepţia unui cosmos static, a unui Dumnezeu creator odată pentru totdeauna, al lumii. 3) *Topirea duhovnicescului în naţional.* Rezultă acest caracter dintr'o adâncă înţelegere a rosturilor creaţiei divine a lumii în popoare. Discuţia e prea frumoasă şi prea adâncită ca să o putem sorbi aci, într'o singură răsuflare rezumativă. 4) *Interiorizarea spirituală*, detaşarea de lumesc este sâmburele admirabil de elevaţie a spiritului ortodox. 5) *Misticismul ortodox* poate fi numit un *misticism sentimental*, un misticism al inimii. E inutil să dau exemple şi justificări; cunoaşterea misticilor ortodocşi este unicul răspuns la această întrebare. 6) Prezenţa unei *concepţii statice* despre lume, despre destin, despre rostul în lume al bisericii. Biserica este axă, ancoră, nezmintire, pentrucă Fiinţa însăş este dată întru absolut şi nezmintire. 7) De aci credinţa ortodoxului în *infalibilitatea Bisericei*, sobornicească şi apostolească, şi în *falibilitatea omului* chiar atunci când e cap temporar al Bisericei. 8) De aci *spiritul tradiţionalist* al ortodoxiei, înţelegând prin tradiţie păstrarea unităţii spirituale, dogmatice şi structurale a Bisericii. 9) In fine, preponderenţa, în toate actele, în toate atitudinile, în toate vicisitudinile, în toate exaltările ei, a *duhovnicescului.*

Figura spirituală a catolicismului se conturează în opoziție tranșată cu aceste caractere ale ortodoxiei. Tipicului ortodox răsăritean i se opune *formalul*. Deosebirea dintre tipic și formal a fost arătată în special de Nae Ionescu (Istoria Logicei p. 140). Spiritului de autoritate i se opune spiritul liberului examen care a bântuit sufletul catolic cu atâta putere încât a fost nevoe de drastica instituție a Indexului pentru a-i pune limite și frâu. Spiritului național ortodox i se opune internaționalismul catolic, mândria romană de a constitui, peste state, rase și națiuni unitatea catolică. Unitate dezmințită crunt de istoria politică a ultimului secol de pildă. Interiorizării ortodoxe răsăritene îi corespunde în structura catolică un anumit spirit de exteriorizare, de manifestare în afară (prozelitism, misionarism, opere sociale cu aparatură strălucitoare și răsunătoare). Misticismul catolic, sub aproape toate formele lui, păstrează, dela origini și până acum, un pronunțat caracter raționalist, punând accentul nu pe inimă ci pe cunoaștere. Excepțiile, oricât ar fi ele de strălucitoare, sunt încă discutabile. Infalibilității bisericei din concepția ortodoxă i se opune infalibilitatea papală, punct de credință devenit dogmă pentru totalitatea catolicilor. In fine, în locul tradiției și a spiritului de păstrare ortodox, catolicismul pune, începând cu primele secole, dreptul spiritului de a cerceta, de a cântări, de a inova. Mai cu seamă de a inova deși noutățile nu sunt admise. Dar pe noi nu ne interesează ce vrea să fie biserica aceasta catolică; ne interesează ce este, ce svârcoliri se petrec în sânul ei. De pildă mișcarea numită „modernistă" încercată de Auguste Sabatier in „Schiță a unei filosofii a religiilor" (1897). Moderniștii încearcă să menție psihologia și sociologia catolică sacrificându-i metafizica. Pe acelaș drum a mers și M. Harrack (Esența creștinismului) și nu departe a fost însăș M. Loisy să fie luat de vâltoare; Evanghelia și Biserica nu sunt decât reîntoarceri. Papii au fost nevoiți să emită enciclice fulminante contra înoirilor. Leon XIII scrie Providentissimus Deus (1893) Testem benevolentiae (1899) pentru a culmina cu Enciclica Pascendi a lui Pius X. „Duhovnicescului" ortodox, catolicismul opune lumescul, socialul. Se vorbește oficial în catolicism despre raportul fundamental dintre dogmatic și social. Se pune un accent stăruitor pe „operele de bine" întreprinse de catolicism (un exemplu este faimosul Premiu de Virtute al Academiei Franceze) pe congregațiuni (Congregația Sfintei Fecioare) pe Asociațiuni (Associatio de la Bonne Mort), pe operile de apostolat: „Opera cărților bune", La Bonne Prese, Catholic Truth Society, societatea Saint Vincent de Paul, Saint François Régis, etc.

Celelalte biserici sunt fără importanță. Ele se restrâng la rolul de biserici „naționale", au un caracter strâmt de „provincialism", de „insularitate".

Așa se prezintă biserica apostolică romană. Nu am dorit să fac aci procesul acestui mod de a înțelege religia lui Hrist. Dar am vrut să scot în evidență un lucru care este un mare și amar învățământ pentru ortodocși. Acela că biserica romană nu a crutat nimic pentru a-și asigura strălucirea gloriei. Încheiem luând „à rebours" cuvintele cu care am început acest mic studiu: Biserica romană a dus o existență de fast și sgomot, de reclamă și pretenții, fie ele chiar justificate. S'a secularizat. A intrat în lume. A creat școli, academii, universități, biblioteci, opere sociale, laboratoare, spitale. Când a simțit că temeliile îi sunt atinse, a întrebuințat toate instrumentele. Și-a creat o știință a ei, o filosofie a ei. A reclamat dreptul a-și pune pecetia de catolicism pe toată filosofia evului mediu și pe Aristot insuș, nu a dispreţuit nici mistica, nici rațiunea; a proclamat cunoașterea lui Dumnezeu pe căile luminilor naturale, și-a luat filosofia drept slujnică, a îmbrăcat haina veacului pe care l'a parcurs, și-a trimis misionarii în cele patru colțuri ale lumii largi, a cochetat cu filosofii și a făcut mesalianțe fericite cu filosofiile, a permis modernizările și nu s'a sfiit să-și inoculeze sânge nou cu enciclice care sunt erezuri filosofice, mărturisiri raționaliste de credință. Acestea toate se pot numi compromisuri. Dar le-a făcut.

In fața ei ortodoxia nu a ridicat decât bariera indiferentă a lui „ne varietur". Este oare ceva de învățat din experiența catolică pentru ortodox? Va rămâne răsăritul în limitele în care s'a încercuit? Ortodoxia trebue să-și dea singură răspunsul la această întrebare crucială. Acest răspuns deabia deacum începe.

ORIZONTURI

SUB ZODIA NOUĂ A SPIRITULUI ROMÂNESC

DE

C. N. NEGOIȚĂ

Întreaga noastră istorie este calea încercărilor, a plângerilor și a apărării fără de osteneală a pământului, așezat la răscrucea tuturor vrăjmășiilor. Străbateți de două ori milenarul trecut al Daciei și nu veți întâlni decât zăbava la răzorul ogorului, la hotarele unde ochii așteptau să se apropie întunecata năvală a sulițelor adverse. De pe colnicele fruntariei din Răsărit, pe malurile Istrului bătrân, către miazăzi și dincolo de cununa minunată a Carpaților.

Am stat de pază; necurmat am străjuit colțul acesta bântuit de stihiile barbare amenințând ceeace obișnuim să numim Occident, ceeace este în realitate continentul nostru. Prin așezarea aceasta firească am fost nu numai apărători ai bunurilor cu care ne-a învrednicit Dumnezeu, ci și stăvilar împotriva revărsărilor sălbatece năpustite în Europa.

Foarte rar ni s'a recunoscut misiunea, predestinarea istorică. Împresurați de neamuri impestrițate, caracterul nostru etnic și național a fost nerecunoscut. S'a rătăcit și n'a putut să fie identificat în marea de popoare și de limbi multicolore.

Iar glasul cronicarilor, care s'a ivit în Țările Românești foarte târziu, n'a putut să străbată în conștiința celor din Apus. Până la noi, știrile abia ajungeau din frământările apusene; și tot astfel, vești despre ființa și menirea noastră pe lume ajungeau vagi, fantastice, legendare, până acolo unde tihna era mare, orașele creșteau și gândirea înflorea nestingherită.

Așa dar, un destin stabilit ne-a despărțit de lumea civilizată a continentului. Am rămas sub aceleași semne ale caracterului nostru de defensivă necontenită.

„Eu îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul..."

Se poate oare un crez mai precis despre rostul nostru pe lume, despre rânduiala hărăzită neamului?

Pe de o parte fireasca apărare a ființei noastre; pe de alta, înfruntând năpustirile păgâne, caracterul sfânt de cruciați așezați în calea tuturor năvălirilor, fiind pe cât ne-a stat în putință Occidentul de atâtea invazii și prădăciuni.

Nu s'a spus, nu s'a socotit îndeajuns cât de mult a slăbit, prin risipire și pulverizare a forțelor barbara năvălire a semințiilor oprite pe pământul acesta românesc. Din sumedenia de triburi, de neamuri pornite în iureș cumplit, câte oare ajunse până aici au isbutit să înainteze până în inima continentului? Virulența, tăria, cerbicia se potoleau în chip miraculos, topindu-se în apele noastre odată cu armiile care înroșeau valurile râurilor, înfrățite cu noi, vrăjmașe față de cotropitori.

Menirea noastră pe lume aceasta a fost, deși recunoașterea deplină a întârziat. Și nu trebue să ne mai mire de ce timp de peste o mie de ani nu se pomenește nimic despre poporul românesc; de ce până la intemeierea Țărilor Românești nu se găsesc însemnări și ecouri nicăeri, la niciun istoric al Veacurilor de Mijloc.

Cu o discreție fără de seamăn, în tăcere, forțele noastre au slujit numai la apărare, la apărarea existenței neamului și a Occidentului amenințat. Enigma poporului românesc aici se poate descoperi. În acest rost creștin și uman al așezării noastre geografice și etnice. Zece secole de lupte; zece secole de ascuțiș al săbiilor și de defensivă uriașă.

Munții și pădurile, mlaștinile și ierburile Bărăganului s'au cutremurat, dar ecourile acestea îndepărtate n'au ajuns până la zidurile cetăților și ale burgurilor medievale din Germania, din Italia sau din Franța. Se cutremură pământul și cerul, păsările sburau departe, în țipete sfâșietoare, pustiirea era cumplită. Numai țăranul român nu-și pleca resemnat capul decât pentru reculegere. Ca să iasă din hățișuri la conace hotărîte și să urmărească, și să înfrunte păgânitatea.

Rezistența aceasta de o mie de ani nu trebue confundată cu tăcerea, cu neprezența noastră pe pământul străvechei Dacii.

Prin urmare, destinul nostru, odată statornicit, s'a prelungit mai mult în timp. Pentrucă după așezarea și schimbarea la față a unora din triburile năvălitoare, sulița și paloșul nu a încremenit, după cum dorința lor de prădăciune n'a încetat.

Spiritul defensiv intrase în firea, în apucăturile, în inima noastră. Și l-am verificat mereu; și l-am folosit în toate împrejurările.

În plină Renaștere, când la Roma și la Florența figurile cele mai minunate pe care le-a cunoscut istoria culturii răpeau pentru a doua oară focul din cer, dăltuind în marmoră sau cântând visul umanității în pânze și în versuri de vrajă; când în țările germanice spiritul religios avea vreme să se gândească la păcatele și greșelile unora din conducătorii Bisericii, plănuind Reforma; când poporul britanic și cel iberic își îndrepta năzuințele spre necuprinsul Oceanului, scoțând din neantul cunoștințelor mărginite la Lumea cea Veche, Lumea cea Nouă a Americilor, undeva tradiția de apărare a orânduirilor Apusului se menținea neștirbită.

La porțile adevărate ale continentului, noi trebuia să ne împotrivim celor din urmă năvăliri, în veacurile de glorie și de înălțare a spiritului latin și germanic, de liniște acolo, de sbucium și de tânguire îndreptățită aici.

Către sfârșitul secolului al 15-lea, când Lumea cea nouă, precum și tiparnița erau descoperite, noi luptam mereu cu hoardele tătare, care isbucneau din stepele nogaice, sau rezistam cu nverșunare la presiunea turcească venită din Sud.

Menirea noastră de totdeauna nu se sfârșise. Cavaleri sublimi ai creștinătății, ne împlineam cu sfințenie hărăzirea, porunca și dârzenia cu care am venit pe pământ.

Iată chipul adevărat al istoriei noastre, pe care trebue să-l înfățișăm străinătății, când vrea să ne cunoască, să ne apropie și să ne valorifice.

* * *

Așa dar, nu avem nici o sută de ani de libertate absolută, de viață cuprinsă în formele care în alte părți erau mai de mult cunoscută. Spiritul românesc a fost mărginit la limite înăbușitoare. Ne-am îndrumat numai spre singurul țel al menținerii, al păstrării conținutului național, înfățișat de limbă, credință și obiceiuri pe care nu le-au copleșit, nu le-au sufocat trecerile barbare de pe acest pământ. Cu un rar simț al conservării, am ținut neatinse micele noastre comori, rămânând la formele vechi, chiar dacă nu ne aflam în pasul vremii și al celorlalte popoare.

Și în mai puțin de o sută de ani de neatârnare, de libertate, de conștiință națională, așa cum se înțelege în sociologia popoarelor, am urcat trepte de înălțare uluitoare. Agerimea, spiritul nostru de tinerețe și de vigoare s'au dovedit incomparabile. Inteligența vie a neamului este darul neprețuit, pe care toți ni-l recunosc.

Și în ascensiunea noastră neobișnuită am întâmpinat cu tărie marea încercare a timpului nou, când o prefacere din temelii, o ordine ne-

bănuită caută să se instaurează pe continent. Intâmpinarea noastră are aspectul deplinei maturităţi a unui popor. Am înţeles rosturile istorice mai curând decât unele popoare care se socotesc rafinate, cu clarviziunea evenimentelor, cu inteligenţă şi simţ politic.

Iată-ne deci la cea mai hotăritoare treaptă a ascensiunii.

In drumul nostru de înălţare, cu virtuţile, cu energiile, cu vioiciunea faptelor, incepem această fază de ofensivă care s'a deschis in vara acestui an.

Ofensiva de pe tărâmul material are însă şi uriaşe ecouri in planul spiritual. Acest aspect al istoriei româneşti trebue însă înţeles. Numai inimile îmbătrânite, numai întârziaţii în formele de imitaţie şi de maimuţăreală a spiritului învechit nu pot pricepe înălţarea românească, mersul ascendent al neamului.

Un strălucit spirit al Spaniei moderne, Ortega J Gasset, cercetând viaţa de ridicare, de inaintare a popoarelor tinere, neîmbătrânite sau neuzate, proclama sensul luminos al vieţii ascendente, in contrast cu spiritul descendent al civilizaţiilor pe cale de a asfinţi. Valorile superioare se verifică. Sentimentul oboselii, confortul căutat cu orice preţ, pacifismul drept scop utilitarist (in realitate un morb aruncat de iudaism in lume) şi-au arătat grozava şi scârbavnica lor deşertăciune.

Nu trăesc decât popoarele viguroase, care sunt în stare să lupte, care-şi înţeleg destinul şi care intuesc adevărul. Celelalte sunt sortite înfrângerii, descurajantei lipse de înţelegere a spiritului nou care pluteşte deasupra continentului, pentru a se instala biruitor pretutindeni.

România a intrat în ritmul ofensivei, într'o epocă nouă şi pentru istoria umanităţii, dar şi pentru ea, părăsindu-şi vechile poziţii ale defensivei, impuse de împrejurările de altădată.

Inţelegerea propriei noastre meniri este o splendidă dovadă de inteligenţă, de bun simţ, de tinereţe şi de robusteţă.

Neputincioşii, leneviţii în obiceiuri şi în forme de spirit împrumutate, nu pot să priceapă acest marş, această ascendentă cale a neamului. Dacă le este greu să înţeleagă faţa lumii de astăzi, naţiunea, în mersul ei biruitor îi depăşeşte.

Biologia unui popor nu poate fi împiedicată să rupă zăgazurile artificiale ce-i stăteau împotrivă. Şi cei cari încearcă să se aşeze deacurmezişul marşului şi al ofensivei româneşti se vor trezi că au rămas în urmă. Ofensiva spiritului românesc este în plină desfăşurare. Foarte curând temeiuri de esenţă superioară vor desvălui aspectul ei de înălţare. Ridicarea noastră nu poate fi oprită. Implinim destinul ce ni se cuvenea şi turnăm în bronz monumentalul chip al României, care astfel va pătrunde însfârşit în conştiinţa universală.

VIAŢA CĂRŢILOR

DE

ION ŞIUGARIU

TUDOR VIANU: ARTA PROZATORILOR ROMÂNI. Editura Contimporană. 1941.

De multă vreme n'a apărut în literatura noastră o carte de studii literare de importanţa acestei ultime opere a fecundului şi valorosului profesor de estetică dela Universitatea din Bucureşti. Autor a nu mai puţin de 25 de lucrări, publicate în ultimele două decenii, unul dintre cei mai bine informaţi şi mai asidui cercetători ai problemelor estetice dela noi şi de aiurea, contribuţia d-lui Tudor Vianu este proeminentă în cultura românească modernă. In afara lucrărilor de specialitate, unde se ocupă de *Istoria esteticei, Dualismul Artei, Arta şi Frumosul, Idealul clasic al omului, Studii de filosofie şi estetică, Raţionalism şi Istoricism*, etc., lucrări de valoare indiscutabilă pentru studiul esteticii, a căror sinteză este acea *Estetică* apărută în 1939, D-sa a păşit pe teren cercetând o seamă de autori şi de curente literare ale timpului. In acest sens putem cita operele: *Masca timpului* (Schiţe de critică literară); *Poesia lui Eminescu, Ion Barbu, Generaţie şi creaţie* (Contribuţii la critica timpului); *Studii şi portrete literare* şi acest ultim şi bogat volum: *Arta prozatorilor români*.

Cartea urmăreşte desvoltarea prozei româneşti, dela începuturile ei până în zilele noastre. Considerând „valorile ei stilistice şi procedeele de artă" ale prozei româneşti, autorul nu se opreşte decât la acei scriitori asupra cărora îşi poate aplica acest punct de vedere. De acea, cartea de faţă va începe abia cu Ion Heliade Rădulescu, lăsând la oparte desvoltarea literaturii istorice şi religioase, ca o producţiune „a cărei finalitate nu este propriu zis estetică" şi se va termina cu acei scriitori contimporani cari pot fi consideraţi că au ajuns la „expresia definitivă a talentului lor".

De oarece însă opera literară nu se defineşte numai prin atitudinea personală a scriitorului ci şi în cadrul „mobilismului istoric", d-l Tudor Vianu va studia prozatorii români în caracteristicele lor proprii, dar şi în înlănţuirea lor, dealungul unui secol întreg, grupându-i după afinităţi şi filiaţii. In acest sens cartea este împărţită în următoarele capitole: *Scriitorii retorici* (Ion Heliade Rădulnscu, Nicolae Bălcescu, Alecu Russo); *Inceputurile realismului* (Costache Negruzzi, Nicolae Filimon, Ion Ghica); *Călătorii romantici* (Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri, I. Codru Drăguşanu, Dimitrie Bo-

lintineanu); *Prozatorii „Junimii"* (Titu Maiorescu, Mihail Eminescu, Ion Creangă, Ion Slavici, I. L. Caragiale); *Scriitorii savanți* (Bogdan P. Hașdeu, Al. Odobescu, Anghel Demetriescu, Nicolae Iorga); *Realismul artistic și liric* (Barbu Delavrancea, Duiliu Zamfirescu, Al. Vlahuță, I. Al. Brătescu - Voinești, Sămănătoriștii: C. Sandu-Aldea, I. Adam, N. Dunăreanu și Em. Gârleanu, Mihal Sadoveanu); *Intelectualiști și esteți* (Al. Macendonski, Șt. Petică, Dimitrie Anghel, Gala Galaction, Tudor Arghezi); *Ironiști și humoriști* (C. Hogoș, I. A. Basarabescu, D. D. Pătrășcanu, Al. Cazaban, Gh. Brăescu, G. Topârceanu, Al. O. Teodoreanu); *Portetiști și eseiști* (Octavian Goga, I. Petrovici, E. Lovinescu, Paul Zarifopol, Nichifor Crainic, L. Blaga, M. Ralea, Perpessicius; *Doi ctitori ai romanului nou* (Liviu Rebreanu) Hortensia Papadat-Bengescu); *Fantezistii* (N. Davidescu, Matei I. Caragiale); *Romancierii: Al treilea realism* (Ionel Teodoreanu, Em. Bucuța, Cezar Petrescu, Gib. I. Mihăescu, Camil Petrescu).

Toți acești autori sunt urmăriți în procedeele lor stilistice, în arta lor de a scrie și nu în motivele pe care le întrebuințează. Nu este deci o încercare de istorie literară. „Istoria literară, așa cum s'a construit prin marile lucrări ale veacului trecut, consideră mai cu seamă gruparea și filiația motivelor și atitudinilor, când nu se limitează la datele biografice ale autorilor și la explicarea operelor prin elementele biografiei". Această carte impune pe primul plan al atenției valorile de stil și de artă, considerând motivul și atitudinea numai ca un mijloc pentru ca aceste valori să se poată realiza.

Pentru o mai ușoară înțelegere, d-l Tudor Vianu publică la început un articol introductiv despre „Dubla intenție a limbajului și problema stilului", iar în anexele dela sfârșit se ocupă de valoarea stilistică a imperfectului, a mai mult ca perfectului și a prezentului etern. Sunt instrumente estetice pe care autorul nu uită să le întrebuințeze acolo unde un scriitor sau o Operă le reclamă.

DAN PETRAȘINCU: OMUL ȘI FIARA, Editura Cultura Românească 1941.

Ancorat într'un realism direct, fără căutări meșteșugite și fără acea atmosferă de fantastic încercată de cei mai mulți dintre tinerii noștri nuveliști, d. Dan Petrașincu reușește să ne dea câteva bucăți definitiv închegate, cu o logică interioară perfectă și cu o puternică pătrundere în adâncuri. Fără să se piardă în livresc și tematici pretențioase, d-sa trece dela prezentarea realității, la relevarea sensului ei profund, cu destulă ușurință. De altfel, singur mărturisește în introducere: „Ferindu-ne de definiții, am putea totuși spune că, într'un fel, nuvela necesită mai multă „artă", mai multă cizelare și instinct de cât romanul chiar când e vorba de pură observație realistă. Și dacă menirea literaturii constă în *relevarea sensului realității* și nu în *prezentarea realității ca atare*, atunci am găsit un tărâm unde nuvela nu rămâne cu nimic mai prejos de roman, scopul inițial fiind acelaș".

Înzestrat cu darul analizei și familiarizat cu tehnica marilor scriitori universali, literatura d-lui Dan Petrașincu se salvează mai ales printr'un eșafodaj artistic bine echilibrat, precum și prin intuirea precisă a celor mai ascunse colțuri ale sufletului omenesc.

Titlul pus în fruntea cărții și a primei nuvele, poate cea mai esențială din întreaga culegere, este simbolic și pare a rezuma sensul tuturor celorlalte bucăți. O grămadă de oameni aleargă de-avalma prin pagini, iubesc, așteaptă și se sfâșie între ei ca fiarele. Niciodată nu pot renunța la amarnicele lor individualități, ceeace, vai! îi face atât de singuri. Buni sau răi, imorali sau plini de virtuți, ei nu sunt în fond decât un amestec de om și de animal, un mănunchi de egoisme și de instincte neînvinse. Totdeauna trec alături, unul pe lângă celălalt, neînțeleși și nenorociți, zăvorâți în propriile lor destine.

Și când sunt de tot sdrobiți, când viața nu le mai dă puteri suficiente de luptă, ca animalele sălbatice din junglă, ei se retrag în intimitatea lor neagră, să-și aline rănile în întunerec.

Pentru a descrie și a evoca asemenea realități profunde, d. Dan Petrașincu uzează de toate mijloacele pe care i le pune la îndemână tehnica scrisului. De aceea, vom întâlni în cartea aceasta pagini de sondaj sufletesc dintre cele mai bune ale geniului, unde introspecția și pătrunderea sunt întrebuințate cu prisosință, alături de simple schițe unde nu este redat decât profilul fugar al personagiilor. Frazele sunt bogate, cu perioade ample și cu atributive numeroase. Cu toate că autorul mărturisește în prefață că a învățat târziu limba română, fiind italian de origină, totuși stilul său este cu totul bogat și colorat.

Dar, meritul cel mai mare al d-lui Dan Pe-

trașincu este poate faptul că a putut ieși cu fața curată din toată această învălmășeală de realități crude, ordonându-le și împletindu-le măestrit, în bucăți unitare și bine scrise acolo unde un altul s'ar pierdut și ar fi fost dominat de propria sa povestire. Trecut demult de epoca diletantismului, deși în introducere mărturisește că: „Pentru mine aceste nuvele reprezintă o epocă, un fragment de viață, de elanuri și de realizări exact până în pragul vârstei de treizeci de ani, adică întreaga tinerețe, cu improprietățile, exagerările și calitățile ei de neintors", d. Dan Petrașincu este un scriitor format și stăpân pe uneltele sale.

ION BĂLAN: Febre cerești. Colecția „Abecedar" 1941.

Poesia dlui Ion Bălan este un strigăt al sângelui, al arderilor interioare și al spasmelor nelămurite. Închisă într'o formă căutată, reținută și pe alocuri voit torturată, sensibilitatea lui nu încape decât fragmentar în versuri, țâșnește dincolo de ele și se revarsă largă printre rânduri, lăsându-i cititorului putința să facă bogate interpretări personale. Fără motivări și delimitări precise, fără acele de multe ori nesincere sbateri metafizice, poesia sa conține flăcări organice, organizări și dureri adânc implântate în existența însăș a ființei umane. De aici acea impresie de temperatură înaltă, de febră continuă, pe care ți-o lasă aproape toate poesiile din volum. Totul e țipăt, patimă și tumult în această carte, în aparență atât de reținută și poate atât de *construită*. Aproape nu este poesie în care să lipsească noțiunea de *sânge*, de fierbere, cu toate nuanțele posibile. Expresii ca: *sângele vremii, roca sângerie, aud sângele plângând, urcuși însângerat, visele sângelui, a sângelui minune, însângerați muguri, flori de sânge, în amurg de violină și sânge, spirale de sânge, sânge bolnav, sângerii lumini, inima plină de sânge, ceața sângelui, sângele tristeții, golfurile sângelui, clapele sângelui, sânge parfumat, galopul sângelui etc.* sunt prezentate aproape în toate poesiile. In total, noțiunea de sânge apare de vreo 40 ori în întreaga culegere. La fel, noțiunile adiacente: *roșu, garoafă, patimă, aprins, flacără*, etc. Toate sunt roșii, în concepția d-lui Ion Bălan. Astfel: *roșii rădvone, ferigi roșii, ceață roșie, văpăi roșii, stemă roșie, mantii roșii, ceasuri roșii, ostroave roșii, sevele roșii, pașii roșii, roșii diamante, zările roșii, roșii ispite, poemul roșu, piatră roșie, florile roșii, ulucile roșii, roșu dans, arătare roșie, roș evantaiu, răchitele roșii, roșii extaze, basm roșu, pasiune roșie, foi roșii, amurgul roșu, dealurile roșii*, etc. In total cuvântul *roșu* este întrebuințat de vreo 35 de ori. Obsesia aceasta a *sângelui*, a *arderilor* și a noțiunei de *roșu* denotă o cumplită patimă, o mare febră organică. Totul e e aprins în cartea aceasta, totul sângerează adânc. O rană imensă se deschide în sufletul și în toată ființa poetului, o rană care depășește simplele accidente din viață și care nu este cauzată de întâmplări și de eșecuri trecătoare, ci este legată de trista noțiune *de a fi*. Poetul e trist pentrucă există, pentrucă existând nu poate fi altfel. Veșnic aruncat dintr'o pasiune în cealaltă, dintr'o experiență în alta, el se consideră un permanent rug aprins în viață. Din țipetele și sfârâiturile cărnii și ale sufletului, din gemete și așteptări zadarnice, s'au închegat cu greu și nu prea deosebite una de cealaltă aceste versuri. Însăș tinerețea nu este decât o rană deschisă:

Trecea prințul în farmecul neostenit,
Fluturau în juru-i albe vedenii;
Toate aici în surâs s'au oprit
Iar timpul e mort de milenii.

Dar copacii în nevăzut spasm,
Urcă în ramuri o sete de moarte
Prinși în inelele seninului basm,
Ar vrea să fugă din soarte.

Vechi și adânci fântâni
Se prelinge sângele vremii tăcut;
Supt de nostalgii, prințul în mâini
Poartă-al tristeții ulciu nevăzut.

Spre valea plângerii aproape,
Îi minte pașii vântul fugar,
Setea de lacrimi de sub pleoape
Sau pomul tristeții cu rodul amar.

Peste această tristețe organică planează uneori visele și nălucile unei mântuiri în veșnicie, vise cari și ele au un destin tragic și plâng după o întrupare aevea. O ireversibilitate întreagă, ca un cerc închis, definește totul: realitățile întrupate, ființele, așteaptă o eliberare, tânguindu-se arzând pe rugurile visului; iar visele, fantomele pure,

își așteaptă intruparea. In acest sens putem cita cu toată siguranța strofele:

Visele noastre, fantome neliniștite,
Plutesc în juru-ne, fluturi de seară;
Inimile lor fără sânge zidite
Au transparențe de lacrimi și palori de ceară;

Făpturi cu o singură dimensiune
Desenată pe crepusculuri de ore,
Tânjesc după a sângelui minune
Cariul neființei să nu le devore.

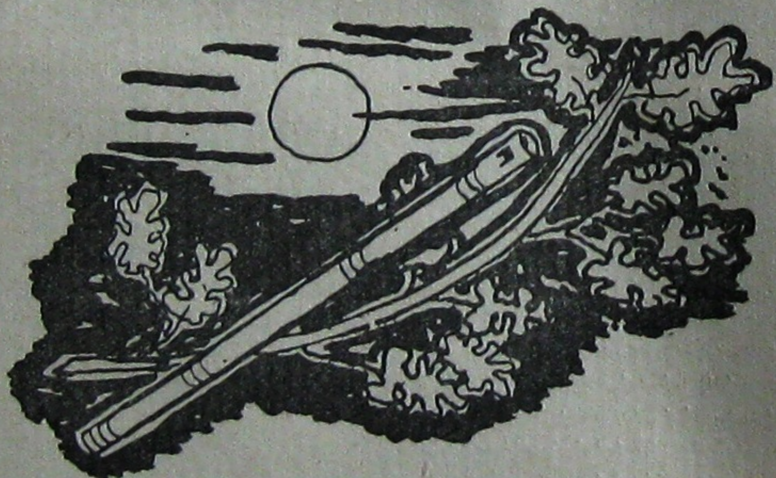
Ingerul melancolic al serii,
Al florilor, al viselor fără destin,
Le ia, plante mari de umbră, de mână
Să le ducă la al nopții festin

Noaptea îmbracă făpturile lor firave
In mantii roșii, nestemate, neintâlnite,
Ele plutesc în mătăsuri adânci, grave,
Triste umbre'n castele de fum făurite,

Setea pasională după forme aievea
Le poartă pe meandrele nopții tăcute,
Eflorescențele dorului, ni le scutură vremea
Noaptea în inimi, infrigurări mute. —

Cântecul elegiac din ciclul *Triștii amanți*, deși mai potolit și mai puțin aprins păstrează în esență aceleași caracteristici de violență și patimă nestăvilită. O frumoasă și poetică îmbinare cu elementele naturii, cu tristețile toamnei, ale frunzelor galbene și ale pădurilor închise în ele inșile, dau acestor poesii de dragoste o notă de gravitate dintre cele mai plăcute. Sunt cu totul frumoase: *Lupul fără pace, Poem, Tristețea lui Pan*, iar din celelalte cicluri *(Febre cerești, Idol și Sub cer Ardelean): Adolescență* despre care autorul îmi mărturisește că a ținut-o doi ani pe șantier), *Narcisii, Tinerețe fără bătrânețe, Lupul, Vise fără destin, etc.*

In general, o carte plină de conținut, promițătoare și gravă. Dacă autorul ei ar renunța la manierea prea vădit influențată de poesia lui Ion Barbu, la o seamă de neologisme cu totul inutile și nepoetice, ar putea fi unul dintre cei mai buni poeți tineri.

CRONICA IDEILOR

DE

CONSTANTIN MICU

GRIGORE POPA: „EXISTENȚA ȘI ADEVĂR LA SÖREN KIERKEGAARD".

O lucrare care iese cu desăvârșire din comun și care, fără a stârni mult tapaj în jurul ei, se înfățișează, dela primele pagini, ca o meditație filosofică de o importanță excepțională, este lucrarea d-lui Grigore Popa cu privire la sensul și valoarea operei Kierkegaardiene.

D-l Grigore Popa este unul din gânditorii cei mai înzestrați ai tinerei generații de scriitori ai țării noastre. El aduce pe tărâmul literilor românești o seriozitate puțin obișnuită, o probitate științifică deosebită, o severă disciplină a gândirii, o rară maturitate intelectuală și un puternic suflu creator, care ne îndreptățesc să vedem în D-sa pe filosoful de mâine al țării noastre. Lucrarea de față, care a alcătuit obiectul tezei sale de doctorat, consacrată analizei operii lui Kierkegaard, ne introduce cu o mare îndemânare și claritate în interiorul problematicei filosofice Kierkegaardiene.

Meritul d-lui Grigore Popa stă în aceea că, în timp ce alții înțelegeau să epilogheze, la noi, pe marginea scrierilor lui Kierkegaard și să-i folosească ideile, expresiile și temele, fără să fi dat măcar dovadă că au înțeles, cum se cuvine, semnificația exactă a operii gânditorului danez, D-sa a procedat direct, scrupulos și critic la o expunere obiectivă și sistematizată a lucrărilor lui Kierkegaard. Procedând astfel, munca d-lui Grigore Popa este incomparabil mai grea și de o mai mare utilitate pentru îmbogățirea patrimoniului cultural al țării noastre, decât dacă ar fi brodat, cum am fost obișnuiți să vedem că fac unii, cu lustru de vorbe și de declamațiuni retorice, o pseudo filosofie pretins originală, dar care în fond este făcută din cioburi și dintr'o cârpeală penibilă a unor modele de certă proveniență străină.

D-l Grigore Popa, ne înfățișează profilul luminos al celui mai reprezentativ filosof al epocei moderne, care a produs în metafizică o răsturnare coperniciană tot atât de radicală ca și aceea pe care Kant a săvârșit-o, mai înainte, în epistemologie.

Filosoful care nu s'a îngrozit să recunoască sensul dramatic al existenței, care a făcut din cultivarea paradoxului un principiu de înaltă disciplină spirituală, afirmând că *„gânditorul fără paradox este ca amantul fără pasiune: un partener păcătos"*, este acela care a deschis sensibilității umane dimensiuni neexplorate și a indicat calea regală a personalizării și subiectivizării existenței, prin *trăirea* activă a adevărului, iar nu prin contemplarea lui extatică.

Până la Kierkegaard părea definitiv stabilit că sensul filosofiei este acela de a concilia contrariile și de a oferi o soluție armonioasă și unitară a existenței. In lumina acestei concepții, filosofia ca și religia nu ar fi trebuit să fie altceva decât o *„coincidentio opositorum"*, un procedeu taumaturgic de „împăcare" dintre om și lume. Această concepție, vădit păgână a existenței, în care răbufnește idealul despre fericire al celor vechi, cari socoteau că suprema înțelepciune stă în echilibru, a suferit o răsturnare radicală sub acțiunea gândirei lui Kierkegaard, care, însușindu-și spiritul faustic și antinomic al tradiției creștine, a introdus, pe primul plan al vieței spiritului, ideea de luptă, de jertfă, de suferință, de aspirație către mișcare și perfectibilitate. Intocmai lui Hrist care a spus *„nu am venit să aduc pacea ci sabia"*, Kierkegaard arată că filosofia nu e chemată să împace totul în lume ci dimpotrivă să aducă foc și sabie.

Prin mijlocirea acestei răsturnări radicale pe care a săvârșit-o în filosofie, Kierkegaard a tins să scoată omul din amorțeala și platitudinea în care amenința să-l scufunde o mentalitate conformistă și adormitoare, care ducea la înăbușirea fondului de neliniște, de febră și de activitate creatoare, care sălășluește în adâncimile spiritualității umane. Omul, afirmă Kierkegaard, trebue smuls din precara liniște a materiei și introdus pe calea vieții spiritului, care este o cale a sbuciumului, a neliniștei, a suferinței și a jertfei. Iată pentruce Kierkegaard vorbește

despre obrazul *indurerat* al credinței, pentruce el afirmă că a trăi religios înseamnă *a trăi în permanentă primejdie*, pentruce el insistă asupra faptului că *scopul vieții lui a fost acela de a da un sens neliniștei interioare.*

„Trebue ca scandalul să sosească" a spus Hristos și Kierkegaard a rămas credincios acestui îndemn, cultivând în om forțele cari ar fi putut să-l pună în conflict cu lumea și cu sine însuș.

Kierkegaard a despicat o lume în două. Apariția operei lui marchează momentul istoric în care substanța creștină a culturei europene s'a trezit la adevărata ei conștiință de sine. Setea de nemurire a omului, dorul de cer și de Dumnezeu, a devenit, grație lui Kierkegaard, punctul arhimedic al filosofiei moderne.

Nu putem, în aceste câteva rânduri, să facem un rezumat al problemelor pe care le desvoltă d-l Grigore Popa în admirabila D-sale lucrare asupra lui Kierkegaard. Lectura acestei cărți, scrisă într'un stil de o rară sugestivitate, care ne face să ne gândim la stilul inspirat al lui Nietzsche, se impune atât pentru acei cari sunt familiarizați cu problematica filosofiei Kierkegaardiene, cât și pentru acei cari vor să pătrundă pentru prima oară în tezaurul de idei al celei mai actuale și mai originale dintre aparițiile filosofice pe care le-a inregistrat gândirea europeană în decurs de un veac.

CUVINTELE VREMII

AL. ODOBESCU ȘI MEȘTERUL MANOLE.

Din grija d-lui Alexandru Iordan, a apărut la Editura „Cugetarea" o impresionantă ediție a scrierilor lui Al. Odobescu. Printre paginile acestea, cari cuprind operele principale ale marelui stilist, am găsit reproducerea unui discurs intitulat „Biserica dela Curtea de Argeși și legenda Meșterului Manole", discurs ținut în 1879, curând după restaurarea bisericii domnești.

Odobescu crede că Meșterul Manole, trecut în mitul popular de celebra baladă care l-a eternizat, nu e de fapt decât un oarecare *Manea Meșterul*... care a sculptat, sub Șerban Vodă Cantacuzino, vechiul toc de piatră dela ușa bisericii din mânăstirea Bistrița de lângă Olt; este acelaș care, răstaurând, tot sub Șerban Cantacuzino, antica biserică a mânăstirii Cozia, a adaus pe pereții ei exteriori roșațe și brâne de piatră, sculptate depe forma și stilul acelora ce văzuse, ba și chiar completase în mod grosolan, tot sub Șerban Vodă, la însăș biserica dela mânăstirea de Argeș".

Odobescu judecă cu destulă severitate talentul de cioplitor al acestui Manea, căci spune mai departe despre el, comparându-l cu cioplitorii din veacul lui Neagoe Basarab:

„...Artiștii lui Neagoe Basarab scormoneau, ferecau, fățuiau și scliviseau subțire cu dălțița; pietrarii lui Manole croiau, retezau, ciopârțiau și făuriau gros din ciocan".

„...Acel vătaf Manea n'a fost câtuș de puțin, ca artist, de statura uriașă ce-i atribue legenda. Crezând că drege ceeace aripa zdrobitoare a timpului și urgiile încă și mai prăpăstioase ale oamenilor, stricase la gingașul monument al lui Neagoe, el n'a făcut altceva decât a-l altera și mai tare, decât a-l ciunti, a-l păta, a-l știrbi și al scrânti în multe părți ale sale. Dregerile lui Manole au fost mai mult pocituri".

Cum se împacă atunci afirmațiile acestea cu concluzia lui Odobescu despre trecerea în legendă a unui meșter care comisese atâtea atentate artistice? Iată curioasa părere a'arheologului nostru despre procesul istoric al confundării lui Manea Vătaful cu Manole, Meșterul bisericii din Argeș:

„Desigur poporul nostru l-a avut pe atunci la mare preț, *(pe Manea Vătaful. n. r.)* și tare imi vine a crede că, după a lui răposare, svonul public s'a aplecat bucuros a-i perpetua aducerea aminte, unind numele lui, așa de mult cunoscut în mai multe unghiuri ale României, cu o legendă fantastică, a cărei origină pare a fi mult mai veche".

E straniu totuș ca un prost cioplitor de piatră care a lucrat mult într'adevăr, dar fără un precis criteriu artistic, să fi fost confundat cu un mare predecesor care, după părerea lui Odobescu, nu și-a lăsat numele nici măcar în pomenirea pioasă a poporului. E straniu, ca manea Vătaful, care „făuria gros din ciocan", să devină un personagiu mitic, în timp ce Meșterul cel adevărat, constructorul bisericii domnești, să fi fost trecut în uitare. Faptul că nu-

mele său n'a fost găsit în nicio inscripție nu spune nimic. Câți oare dintre superbii artiștii ai goticului și-au semnat capodoperele? Manea *vătaful zidăriei*, descoperit printre aprescurile mânăstirii Horezu a avut grijă, după cum se vede, să-și lase nu numai numele săpat în piatră, dar și portretul pe zidurile mânăstirii la care lucrase. Celălalt Meșter, adevăratul și unicul Manole, a preferat să dea viață unui superb edificiu și unei minunate legende. Existența lui rămâne, tocmai prin aceasta, o certitudine istorică și un isvor de legendă.

Vintilă Horia.

OAMENII ERAU CA MUMIILE. — Se împlinește un an de când priveam sdrobiți cum ni se macină malurile țării dinspre Nistru și se cufundă Basarabia în neștirea imensă a Rusiei. Nu voiu uita niciodată întâia paloare a soldaților noștri la întâia lovitură peste tâmplele camarazilor de peste Prut. In drumul acesta aș fi voit să fie ploaie multă, să se îngrămădească vânturile, să fim mai împreună cu aceia care calcă moartea cu grelele lor dureri. Așa bine-mi cădea vântul aspru și oboseala. Trenurile sunt lungi, gările ca niște azile ale melancoliei războiului, ale neștiutelor despărțiri. In gara Pașcani Nemții cântă marșuri într'un ritm perfect, Românii se lasă pierduți în melodii îngreunate de dor... Frumoase sunt din marșurile Nemților și „S'a ruginit frunza din vii... „cântate în gara Pașcani..."

Spre stânga e Vatra Dornei și mai departe se văd umbrele Așteptărilor, ca niște mâini uriașe aplecate spre noi...

Cernăuțul e aproape gol. Strada Iancu Flondor pustie, obloanele închise. Soldații Români patrulează mândri, ei încep țară nouă. Privesc de pe dealul Cernăuțiului spre satele din jur, sub copacii înalți și largi și parcă simt cum vine România să ceară iertare provinciilor într'o noapte grea de vară.

Sunt la Văscăuți. Bisericile sunt pline, toată lumea face mătănii parcă s'au adunat mătăniile părăsite de un an...

Gospodăriile sunt stricate, atât de mult uzau simțul proprietăților încât disperau, sau sărăceau complect și până la urmă trebuiau să intre în colhozuri. Și mai ales spaima mașinei negre, mașina din miez de noapte care era începutul pohodului spre Siberia.

Imi povestește cineva din Vișnicioara că nu a mai râs de un an: „Oamenii erau ca mumiile..." a murit ceva timp de un an peste oamenii aceștia...

Storojineț... Grămezi de ruine.

Zidurile abea se țin, suflă un vânt sinistru prin tablele căzute deavalma. Plouă, atât de urât plouă... în parc a rămas neatins un plop argintiu. Un plop argintiu nu s'a clătinat.

Vin din Orhei spre Moroeni, soarele începe să se înfunde după un deal dincolo de Răutul revărsat. Mă pătrunde Basarabia ca o Duminecă. Poate că de câteva zile în Basarabia nici nu sunt decât Duminici și flori de cruci albe și mici.

Omul acesta bun și duios de lângă mine îmi spune povestea dealurilor și pădurilor de aci pe unde au venit Românii „c'o frumusață de tactică și suflet". Privesc spre colina din dreapta, viile sunt mai galbene și mai triste în acest apus de soare. Un tanc rusesc se arată lângă șanț ca un strigoi...

„O româncă din Orhei văzând un soldat italian: iacătă tot față creștină".

Azi ne-am împrietenit cu locotenentul. Emilio Acacia din Pavia și Edmondo d'Altobrando.

Ce frumos răsare luna de după dealul Ivanosului. Un deal ca o toamnă obosită, ca o pleoapă a Orheiului. Răutul vine mereu mai adaus..... mă obsedează cuvintele unei femei din Hirova: „râs de norod era sub Ruși".

Coriolan Gheție.

CRITICĂ ȘI DURATĂ. — In prefața unui volum de cronici și articole de critică, apărut acum câțiva ani, d. Camil Petrescu este de părere că orice judecată critică se consumă în momentul în care a fost emisă. Funcțiunea criticei fiind tranzitivă, căutând să convingă și să promoveze, ea încetează îndată ce și-a atins scopul. Intenția ei nu este să dureze ci numai ă limpezească, să ușureze și să inițieze judecata contimporanilor asupra fenomenului artitic. Ea este deci un act de cultură și nicidecum o operă *vie*, care să intereseze și să rămână prin ea însăși.

De aici decurg o serie de consecințe. Scopul ei fiind să călăuzească și să convingă orice critică trebuie să aibă însușiri retorice. Asta cu atât mai mult cu cât cei cărora se adresează oscilează ntre diferite grade de înțelegere și de cultură. eea ce însemnează că ea va trebui să țină seamă de stilul contimporan, adaptându-se unor necisități cu totul trecătoare. „Se va învechi in procedele sale, după ce s'a anulat în judecată, dar supremul ei merit va fi fost să nu fi provocat nici-o rătăcire, să nu fi oprimat nici-o forță creatoare, să nu conțină nici-o judecată contrazisă de substanțialitatea care a biruit, ci să se identifice din acest punct de vedere, nouei deveniri cu o aderență pleonasmică".

Numai în cazul special al unei societății perfect culte, care ar fi în stare să recunoască spontan judecata critică, fără necisitatea niciunei stridențe retorice, aceasta și-ar putea permite să rămână calmă și impersonală.

Transcrise pentru a susține o vie și interesantă poziția personală, părerile acestea nu sunt decât preliminariile unor variate și scrise preocupări din volumul *Teze și Antiteze* de Camil *Petrescu*.

OBSCURANTISM ȘI SUPERFICIALITATE LITERARĂ. — Intr'un articol preliminar din *Arta prozatorilor români*, intitulat *Dubla intenție a limbajului și problema stilului*, d. Tudor Vianu caracterizează astfel obscuratismul și superficialitatea literală: „Dealtfel, în mod foarte general se poate spune că obscuritatea în literatură este un defect al desocializării expresiei prin concentrarea exclusivă a vorbitorului către procesul subiectiv. Una din cauzele obscurității în literatură este coborârea în adâncimi care îl lipsește pe vorbitor de puterea de-a transmite. Sunt obscuri autorii care voind să se exprime cât mai complect și mai profund nu mai ajung să comunice cu alții. Dimpotrivă, preocuparea scriitorului de-a se face înțeles, creșterea intenției sale de-a transmite, îl împinge adeseori către superficialitate și convenționalism".

Concluziile acestea se bazează pe constatarea că limbajul are două intenții ce stau între ele într'un raport de inversă proporționalitate. Pe de o parte este intenția *reflexivă* care caută să dea expresiei cât mai multă subiectivitate și pe de alta, este intenția *tranzitivă*, necesitată de nevoia de-a comunica. Atât una cât și cealaltă pot deveni grave primejdii stilistice atunci când ele se desvoltă exagerat. O dovadă, pe care d. Tudor Vianu o citează în sprijinul constatărilor D-sale, este literatura suprarealistă, în care intenția *reflexivă* a redus complect pe cea transitivă. Dar această literatură, neputând fi înțeleasă a încetat să mai intereseze și ca atare nu s'a putut impune.

Soluția cea mai bună este o împăcare a acestor două intenții. O împăcare pe care fiecare scriitor o realizează într'un fel personal. De aici definiția stilului: „Stilul este întrebuințarea individuală a limbii" (Vossler). Sau: „Le style c'est l'homme même" (Buffon).

DOI ANI DELA MOARTEA LUI GEORGE PETCU. — S'au împlinit, în primăvara aceasta, doi ani dela moartea prietenului nostru George Petcu. Cele două cărți ale sale: *Tălmăciri din mine* și *Fata morgana*, mijiri alese ale unui talent autentic cu beții și arderi puternice cu superbe halucinații și strigăte de stepă, ne invită la un gest de aducere aminte. George Petcu a visat cu noi, a luptat alături de noi și a râvnit tot așa, o altă față a tinereții noastre, mai bogată, mai esențială și mai plină de lumini adevărate. Agitat și pasionat cum era, patetic și pur, el a știut să facă din biata și scurta lui viață de om bolnav, un permanent îndemn de muncă și de înțelegere profundă. Il rodea crunt superficialitatea unor confrați, succesele lor mediocre și nemeritate și îi critica dârz, pasionat, pe apucate, pe unde putea, nădăjduind din tot sufletul o îndreptare.

In afară de poemele sale, biciuite și incendiate de prea multă sensibilitate și de o prea puternică năvălire organică, în afară de noianul acela de fișe și de caete de tot felul, George Petcu visa o carte mare de critică și de pamflet, un fel de proces al falselor valori ce păreau că amenință literatura noastră. Spiritul său ascuțit, temperamentul său nestăpânit și bătăios erau tocmai potrivite pentru o astfel de aventură.

Dar George Petcu s'a stins înainte de vreme. Revoltător de pe neașteptate, ca o cometă ce trece o clipă, lăsând în urma ei o dâră puternică de lumină și dispare prea curând. Eram departe, pe zonă și nu puteam înțelege. In urma

lui n'au rămas decât cele două cărţi amintite, câteva manuscrise despre cari nimeni nu mai ştie nimic şi regretul, de scurtă durată, al prietenilor. Nimeni n'a mai pomenit de-atunci de el, pe nicăiri. Singur d. I. Valerian a avut frumoasa idee să-i publice un vechi poem in *Viaţa Literară*, proaspăt neapărută, cu o mică notă de aducere aminte. Incolo, l-am uitat cu toţii, ne-au preocupat prea mult propriile noastre vieţi, săracele noastre visuri de mai bine.

Acum, după doi ani de pământ şi de uitare, aş ruga pe toţi prietenii mei cari l-au cunoscut să-i recitească, în semn de aducere aminte, poesiile. Nu sunt decât inceputuri, promisiuni şi invitaţii. Dar totuşi, câtă bogăţie şi autenticitate tinerească.

LAURENŢIU FULGA. — Incepând cu acest număr, d. Laurenţiu Fulga intră în gruparea revistei noastre. Intenţia iniţială a celor ce au pornit la drum odată cu noi a fost să aducem în mijlocul nostru, pe toţi acei scriitori tineri cari vor depăşi atmosfera facilă şi superficială a vremii şi vor năzui spre o altă identitate a scriitorului tânăr mai autentică, mai esenţială şi mai serioasă. D. Laurenţiu Fulga nu este încă un scriitor format definitiv şi nici nu are opere publicate, de mare valoare. Cei mai mulţi dintre noi ne menţinem încă pe această trecătoare treaptă. Ceea ce l-a adus în mijlocul nostru însă este lupta dârză cu sine insuşi, munca de fiecare zi pentru împlinirea aceea visată de toţi scriitorii adevăraţi şi, natural, talentul incontestabil pe care-l are. D-sa este un om frământat, plin de incertitudini şi de certitudini dureroase, se luptă zilnic cu cărţile şi cu operele marilor autori, formându-se şi pregatindu-se pentru o creaţie literară majoră. Fără aceste date esenţiale nu e posibil să devină cineva în vremea de azi un scriitor autentic, oricâtă gălăgie ar face cele câteva duzini de poeţi tineri şi mai tineri, cunoscuţi sau numai bănuiţi.

Pentru cei pe care-i interesează amintim că d. Laurenţiu Fulga a scris până acuma două volume de nuvele, lucrează la un mare roman intitulat *Mătrăguna*, etc. Dar repetăm: il îmbrăţişăm sincer, numai pentru ceea ce vrea să fie şi pentru lupta pe care o duce zilnic pentru a putea fi.

Ion Ştugariu.

NICHIFOR CRAINIC ŞI LUPTA SA PEN-TRU SPIRITUL NOU. — **Ultima carte a lui Ni**chifor Crainic (Germania **şi Italia**, in scrisul meu dela 1932 incoace) aduce, în actualitate, o mulţime de probleme cari l-au preocupat şi continuă să fie, acum, norme clare pentru Ţara noastră. Dar, inainte de toate, ea este un continuu reproş in faţa ochilor noştri a unui trecut in care România se căuta pe sine sau, dacă ne este permis s'o spunem, acea cenzură care ne eră impusă in tendinţa noastră de-a ne croi un drum eroic în calea marilor noastre infăptuiri etnice şi naţionale. Dar, din toate paginile acestea substanţiale, pe lângă vizionarismul ideologic ce se desprinde din ele, marele merit al lui Nichifor Crainic este acela pe care chiar el îl mărturiseşte: *„îndrăsneala de-a fi exprimat de unul singur asemenea convingeri într'o epocă şi atmosferă unanim ostilă, în care astfel de acte erau calificate drept trădare de patrie"*. Cartea de faţă înfăţişează adevărata structură a României şi o aşează acolo unde destinul ei magnific o duce. Salvarea României noastre eroice stă în această ruptură, definitivă, cu trecutul atât de odios. *„Cartea de faţă*, mărturiseşte marele ideolog al timpului de-acum, *anulează pe toţi profeţii aceştia dintre cari unii au fost tocmai duşmanii de moarte ai ideilor noastre şi ai ordinei noi"*. Când ideile reformatoare ale lui Mussolini şi Hitler apăruseră în lume, trasând noua ordine europeană, in nici-o parte poate n'au găsit atâta lipsă de ospitalitate ca aici, la noi, la ţară. Trăiam prea mult sub influenţa iudeocraţiei franceze care ne dirijă conştiinţele noastre. Nichifor Crainic, cu marea lui viziune politică, expunându-se la fiecare clipă a inţeles chemarea destinului nostru şi a inceput lupta pentru promovarea spiritului nou in România. Aici stă unul din marile sale merite de gânditor. Noi, cei cari am avut ceosebita fericire de-a sta alături de fruntea lui de neintrecut dascăl al naţionalismului nostru curat, noi aceştia ii datorăm pentru lecţiile sale formarea noastră şi recunoştinţa de-a nu fi fost purtaţi, ca un vânt, din pragul unei ideologii în tr'altul. Este, poate, cel mai sincer omagiu pe care in faţa tuturor il pot face o parte din tinerii scriitori ai ţării lui.

Crainic a iubit România şi a mustrat-o atunci când a trebuit crezând, neincetat, in misiunea ei în Europa.

CRIITORUL IN FAŢA EVENIMENTELOR. Dela inceputul marelui răsboiu pentru elirea noastră, scriitorii şi gazetarii au pus o bare: „Unde sunt scriitorii? Faptul acesta pe-atât de curios pe cât intrebarea vine nişte mănuitori ai condeiului. Este o mare ealâ de-a pretinde, acum, scriitorilor de-a recum prezenţi atâta timp cât mulţi dintre uptă iar alţii şi-au dat chiar viaţa. Scriitorul un aparat fotografic care prinde peisajul acţiuni ci reprezintă un potenţial de transare a lucrurilor înconjurătoare. In el vică toată această acţiune patriotică pentru se sacrifică bucuros dar rămâne timpul îi rezervă posibilitatea de-a prelucra acest rial, de-a da opere de artă posterităţii. In constă participarea sa în vâltoarea faptelor e ale compatrioţilor săi. In măsura în care sa viitoare este pătrunsă de acest fior al iului desrobitor, participarea sa nu mai ie discutată. Evident că unii din scriitori cuzaţi devin acuzatori. Asta inseamnă că nu arde dorul creaţiei, de vreme ce dacă ista nu s'ar mai da unui asemeni spectacol. ul, fără îndoială, este o datorie pentru un or în ceasul de faţă. Dar el închide atâtea e pentru a cărui justificare nu-i nevoe să ăm acum. Să lăsăm, deci, pe scriitor să ze în voia lui.

i, pe toate fronturile se'ncearcă emoţii cari, nici odată, nu se mărturisesc.

e nu se copleşeşte, fie şi în taină, de ce se petrece in afara frontului nu meă se bucure de ziua cea mare care va des- clar şi noui orizonturi spiritualităţii roşti.

RIITORUL este, prin structura sa, cea mai zitoare fiinţă pe care a creat-o Dumnezeu. ptă continuu cu tristeţile nesfârşite ale sui său, gloria il vulgarizează, luxul il do- iar zările sărăciei il cristalizează. Acesta drumul său, variat, prin viaţă pe care soarta roit în liniştita zi a şasea. Căci orice scrie ceva din regretul imens al lui Adam de-a fi stăpânit în faţa tentaţiei şi, în acelaş nemărginita voluptate a celei din urmă. i stilul său, mereu, frământat plin de urregăsirii lui peste care se lasă, ca o ceaţă, tata teamă de necunoscut. Şi ceeace il deoe de toţi, pe cari Dumnezeu i-a făcut la nţa cu care el se insingurează în ează dificultăţi. Totuş acest animal foarte periculos cum l-a numit Papini este, in cele din urmă, un înger pe cari frumuseţile il irită în loc să-l încânte şi pentru care gloria este păcatul său de moarte. Şi tocmai deaceea pare atât de ingrozitor.

RABINDRANATH TAGORE. — Unul din cei mai mari poeţi ai Indiei moderne a închis ochii pentru totdeauna. Apostolul din Shantiniketan, unde construise una din cele mai surprinzătoare şcoale pentru educarea tineretului indian, a fost o flacără puternică a redeşteptării lor naţionale. Tagore întrunea toate calităţile şi întreaga energie spirituală a Indiei. Calm, cu ochii în care se scăldau atâtea taine, cu o cărare la mijloc care dădea, în lături, frumuseţea părului argintiu, el părea coborât din acele peisagii vedice. Işi iubea patria, *„mama noastră"* cum o numesc indienii, iar când dorul de ceilalţi oameni il neliniştea, cutreera lumea în lung şi lat. Rabindranath Tagore creştea, ca o plantă spre ceruri, marea dragoste pentru oameni, pentru frumuseţile nepătrunse ale bunătăţii sufletului omenesc. Dragostea pentru Dumnezeu, legătura continuă cu El a călăuzit, întotdeauna, viaţa acestui mag dela Shantiniketan. Acum 15 ani, în drumul său prin Europa, Tagore ne-a vizitat. Aducea cu el, atunci, cuvântul înfrăţirii, salutul Indiei în Europa şi, în acelaş timp, sentimentul nesiguranţei în mijlocul acestei civilizaţii care stânjenea, într'o oarecare măsură, sufletul lui obişnuit cu libertatea, încântat de armoniile cerurilor de peste ocean. Tagore este şi azi foarte puţin cunoscut în România. Versurile sale au fost traduse ici şi colo. Proza sa poetico-filosofică a găsit o mai mare înţelegere. Aşa au fost traduse: *„Bimala"* (Căminul şi lumea) *„Sadhana"* şi într'o culegere care nu este la înălţimea expresiei poetice, a lui Tagore, poemul de puternică inspiraţie *„Grădinarul"*. Dar Rabindranath a scris mult. Activitatea sa nu cunoaşte margini. In cartea sa *„Religia Poetului"* găsim formulată toată reacţia lui în faţa lumii şi neliniştea sufletului său pe cărările întortochiate ale occidentului. Profetul Indiei a murit, dar poetul rămâne să viseze lângă tâmplele tinerilor indieni cărora le vorbea, până în amurg, de redeşteptarea naţională a Indiei.

Ovid Caledoniu

NE VINE RÂNDUL. — Credeam, nu demult, că nu mai aveam dece să ne sfădim între noi. Că ne-am înţeles odată pentru mai multă vreme şi pe făgaşurile săpate apele vor fi lăsate să curgă. Ceeace însemna că stăvilarele puteau fi

trecute, malurile îndreptate și aurul putea fi cules din nisipurile cărate pe funduri.

Dar, s'au întâmplat furtuni și cutremur, malurile s'au prăbușit în valuri, apele s'au înglodat în stăvilare. Și pe-aceleași albii a început să curgă noroiul. Aurul n'a mai strălucit în nisipuri.

S'au răsculat tabere de dușmănii și sfezi, învălmășind sub cer Turnul Babilonului. Nu ne-am mai înțeles. Eminescu trăia, pentru că trăise și nu-l omorâse nimeni. Stăruia peste noi melancolia goală a epigonilor și, când ne limpezeam din cețuri, ajungeam tot la Eminescu. N'am mai ținut minte nimic până la Bacovia, Arghezi și Barbu. Intre ei, ne-am oprit. Până când a venit Blaga, care ne-a prins pe toți în rețele, ca un păianjen. Două zeci de-ani n'am auzit decât pașii profetului, pe urmele căruia au pornit cucernici alți epigoni. Apoi aureola s'a stins. Alt Maglavit. N'a mai mers nimeni. Generale nedumeriri ne-au oprit mirați, intunecându-ne. Pașii ni-se'mpotmoleau prin bălți.

Târziu, am căutat mai departe. Și golurile s'au umplut vitreg cu Baudelaire, Valéry, Rilke și așa mai departe. Toți ne plăceau. Până când am auzit de Esenin și Walt Whitmann. Cu ei au început exclamațiile grandilocvente, bețiile strident indiscrete, alt gen de poesie. De care iarăși ne-au despărțit Valéry și Barbu, cu Mallarmé. Și poesia devenea un fel de joc, divertisment superfluu, sau, cum se'ntâmpla, stol de vorbe răsucite circular, din învârtirea cărora dispărea centrul. Și-așa, rămâneam mereu la periferii. Bacovia se'mbolnăvi-se, Minulescu se disolvase, Blaga se repeta sau era același și Arghezi meșterea jucăuș Hore și Abecedare.

De altă parte, Sadoveanu își strângea tot ce scrisese, pregătindu-se parcă pentru ieșirea din Țara de dincolo de negură, Rebreanu scria romane polițiste, Teodoreanu se distra pe el însuși și Cezar Petrescu era gazetar. Năpădiră peste noi toate colecțiile cu preț fix, tot ce numai aici nu se scria. Și ne-au învăluit, negre, desamăgirile.

Blaga intrase sub cupolă, când am știut ce-i Spațiul mioritic și-am putut ghici că suntem un neam. Că avem ceva, ce nu mai are nimeni în toată Europa. Și cât ne-am bucurat, că de-acum suntem gata și putem începe.

Dar, au inceput vrăjmășiile. Și, ne-am împărțit în cete și oști. Ne lipsea mănunchiul și fiecare nuia se îndoia veștejind în copac. Nu știu de unde a venit Cioran. Și, plesnind din buze, ne-a frânt mâinile ce se ridicau în aer, să se cuprindă. Cădeau peste noi bolovani, și, ca Biberi, nu vedeam decât cercuri în apă. Toată Europa se clătina în noi. Eram foarte sănătoși și credeam, că ne prind epidemiile. Flaubert nu se născuse aici, să ne descurce bovarysmul și Maiorescu nu mai trăia să ne deslege beția cuvintelor. Eminescu, el insuși, ne părea bolnav. Și se stingea încet, pierzându-se, uitat, printre noi. Creangă umbla, ca Panait Istrati, prin alte țări. Ca Peter Neagoe, nu mai era al nostru. Și n'aveam aici pe nimeni, baremi un critic, să ne ridice de sub dărâmături. Am rămas singuri, în toată Europa. Și când ceilalți se pregăteau să lucreze, noi intrarăm în cafenele, ca și cum toate le-am fi sfârșit.

Am crezut atunci, că ne vine rândul, nouă celor dinafară. Era, evident, prea de vreme. Desigur, suntem încă tineri. Și-așa s'au deschis prăpastii deasupra malurilor îngropate, când apele au început să steie. Și-apoi și noi ne-am sfădit unii cu alții. Generația se destrăma, sfâșiindu-se. Unii au ieșit gălăgioși, pe străzi, alții s'au ascuns în biblioteci. Și altă prăpastie căscată între noi nu ne mai putea încrucișa ramurile și rădăcinile creșteau biruitoare sub pământ. Eram la o răscruce de vânturi, când au ieșit în sbor primejdios păsări de fier deasupra noastră, pe care le-am privit atunci cu mâinile încrucișate. Toți, deavalma, împrăștiați...

Și acum, să discutăm problema. Admițând, că ne cunoaștem unii pe alții, convenim că aceste vremi nu-s, prin ele însile, prielnice desfășurărilor literare statornice, la care ne gândim. Și, prin urmare, înțelegem instabilitatea și repeziciunea înfăptuirilor.

Trăim sub sentimentul unui permanent provizorat, ceeace însemnează, că dezertăm fatal din veșnicie. Și ne încovoaie o generală incertitudine și nedumerire, care ne atrofiază simțul valorilor și ne sustrage permanenții, desorganizându-se. Prea multă problematică, prea multă dialectică, prea multă luciditate ne desbară în noi înșine, sfărmându-ne unitatea în harta unui tragic dialog interior. Noi înșine ne împărțim, frământându-ne în felii de carne și de suflet, care ne mirăm cum mai pot sta împreună, sub acelaș trup. Nu știu dacă veți găsi aici numai drama unei generații, ca aceasta, sau drama omului modern, ce n'a dispărut încă. In orice caz, se desbate și în noi procesul unei moșteniri bimilenare, care nu ne pasă dacă-l câștigă Spengler. Și din această cauză suntem atât de singuri, fiecare numai el, desbătându-și drama individuală. Până aici vom crede, că n'avem comun decât aceeași stare de spirit, de ale cărei consecințe se resimte veacul. Și plutim, prin urmare, informi, pe-aceleași nesigure valuri spre o necunoscută țintă. Nu cunoaștem unul drama celuilalt, decât bănuindu-ne cu aparate logice. Sau veți admite, că participăm direct la destinul însuș al umanității, căreia aparținem. Suntem poate monadele lui Leibniz, care comunică între ele prin nu știu ce fel de ferestre. S'a spulberat însă armonia prestabilită. Și fiecare a rămas suspendat în el însuși, deschizându-și pretutindeni ferestrele, în mai multă nevoie de spațiu și împărtășanie. Trestii ce se clatină gândindu-se. Pascal ne doare și ne mângâie, căci n'avem ce mai căuta în Kant. Și de-aici începe metafizica. Existențialismul. Ne trăim singurătatea, ca o evasiune din cosmos, și tot în cosmos ne'ntoarcem, supuindu-ne fatalității. De aceea, poesia noastră se centrează pe ideea destinului, invocând locul omului și al poetului în lume. Cei de dinaintea noastră au cântat sufletul colectiv al neamului, plaiurile țării și femeile. Noi ne despărțim unul de altul într'un sacru individualism, unindu-ne prin mistica universalității, și străbatem izolați în timp procesul unei desaxări elementare, suferindu-i consecințele. Cert este, că sărim greu din noi, ca să ne înlănțuim în hora tuturor evenimentelor. Ne paște separatismul, desființându-ne din punct de vedere social, și nu suntem totuși, o generație ce trăiește numai întru mister și revelare, cum ar fi zis Blaga. Dacă ne constrânge, metafizica nu ne adună totuși. Pentrucă am căzut în viață perpendiculari și trăind în permanentă tensiune biologică, ni se cutremură nervii în sensații supte intensiv tuturor perversiunilor. E un reflex intors din profunzime din riscul permanenții. Totuși, ni-e inaccesibil echilibrul. De-aici, refugiul nostru în imaginație, remediul și subterfugiul tuturor anxietăților.

Continuând, discutăm problema din alte puncte de vedere.

Cu douăzeci de ani înainte scria un critic mort și uitat într'o revistă, care azi nu mai apare: „Avem credința, că cele două mari acte de covârșitoare însemnătate istorică unirea tuturor Românilor și desrobirea țăranului, care au înlăturat toate obstacolele desvoltării normale și depline a întregului neam și a tuturor forțelor lui, vor da și literaturii noastre ca și celorlalte manifestări ale energiei românești un avânt nebănuit, care ne va așeza definitiv în rândul popoarelor producătoare de cultură universală". Și Ibrăileanu explica toate consecințele celor două acte „de covârșitoare însemnătate istorică" iar bănuielile lui s'au dovedit a fi temeinice. Literatura noastră își recrutase scriitori din toate provinciile și din toate păturile sociale. Era desigur, un reviriment. Se creia o atmosferă. Și Blaga încheie, filosofic, odată cu Gândirea, epoca regăsirilor, cum vom numi ciclul căruia criticul îi acordă distincția maturității. Avem azi o literatură, care chiar de-ar fi să credem, că n'aduce nimic propriu Europei, epuizează într'un oarecare fel, realitatea românească. Deocamdată, literatura noastră, de n'are substratul veșniciei omului, respectă oricum un stil, ce admițând că nu suportă un conținut uman de interes universal, prezintă totuși, o formulă, ce-și substituie un sens cel puțin din considerații tehnice, unic în lume. Probabil, literatura noastră n'a trecut încă dincolo de noi. Nu ne-a depășit în universalitate. Nu vom număra aici condițiile încrucișării valorilor, în confluențele culturii, dar așteptăm momentul răbufnirii râurilor noastre, în fluviul unde se adună afluenții. Ca să știm ce vrem, vom crede, că dacă stăpânim o lirică populară, cum nu multe mai sunt, căreia poesia noastră cultă îi poartă doar un vag ecou, putem aduce literaturii mondiale romanul, care ni-l așteaptă. Romanul, care să cuprindă, precum o scoică valurile oceanului, drama unei lumi ce se închide și bucuria alteia, care aici se cumpănește, dacă nu din Orient va răsări. Va trebui să trecem filosofia cu care trăim, în cărțile viitoare, ca să infuzăm un sânge nou într'o umanitate îmbătrânită. Până mai ieri, aduceam în fiecare veac la noi toată Europa. Și năzuiam gălăgioși spre Apus, ca într'o transhumanță periodică. De-acum, ne am europenizat. Egalând în spasmul entuziasmelor toate psihozele de peste hotare.

De-acum, în conflictul culturilor ni se admite o misiune. Suntem, orice s'ar întâmpla cu hotarele, un popor, care are o țară. Despre care s'au mai auzit unele lucruri pe continent. Dar așezați de cronicari „în calea răutăților" ne-am apărat până acum ca Eminescu, „sărăcia și nevoile și neamul". După războiu, ne-am odihnit vioi și-am povestit între noi, cum se petrecură întâmplările, ce ne adunară sub aceeași prispă. Acum, indiferent de tehnica de care uzăm, vrem în fond, cam aceleași lucruri.

Dar, nu ne mai încântă xenomaniile. Cea-

ce insemnează, că nu mai simţim lipsa nimănui. Cultura noastră, dela Blaga incoace nu mai suportă alteraţii. Nu ne mai smulg din noi cărţile dinafară. Ne trebuiesc cărţile noastre. Ceeace dovedeşte că nu ne-am descompus.

Ne mai cer cei morţi ceva nou? O fisionomie proprie? O realitate spirituală distinctă? Noi ne respectăm moştenirile. Şi n'am scos sabia. Prin urmare, nu mai facem dialectică. O-prim, ce ne rămâne. Restul dispare, ca nisipul sub paşi. Sau se va spune, că avem numai un câmp de luptă? Dar ce importanţă au toate acestea? Când însăşi prezenţa noastră ni-este un act de identitate. Avem, oricum, o experienţă in plus. Şi evident, o altă sensibilitate. Un alt cult al valorilor. Altceva e cultul faptelor. Ce să mai căutăm şantiere, când totul se petrece in vastele prăpăstii interioare, ca intr'o altă lume a realităţilor? Această lege a participaţiei, acest paradox al singurătăţii intre lumi ne permanentizează destinul şi ne rezolvă nedumeririle. E o patetică impräştiere între constrarii, un permanent sbucium controvers sub presiunea unei logici antitetice, o iremediabilă prăbuşire in soluţii şi de-aici frenezia esenţelor, de-aici refugiul, permanent in principii ultime, in cucerirea cărora ne trudim divergenţi.

S'ar putea deduce de-aici, că ne pătrundem analitic, in noi inşine, exclusivişti şi negativişti. Dar, trăieşte sintetic in noi insăşi epoca. Avem, dacă se poate zice, un sentiment social al singurătăţii. Recunoaştem aci paradoxul acestui dualism ontologic, care in acest fel nu aparţine nici unei filosofii.

Admitem provizoratul acestor consideraţii. În orice caz, René era mult mai preocupat de sine insuşi decât oricare din noi. Werther era un adolescent, care nu ştia ce se petrece in lume. Astăzi Hamlet circulă pe bulevarde, obiectiv al surâsului... Nu cred că găsim in literatură tipul reprezentativ al epocii noastre. Pentrucă suntem încă in formaţiune. Mai trăiesc cu noi câţiva oameni ai certitudinii şi imediatului. Spânzuraţi in zoologie, ca arahnidele. Mai sunt alţii, care vor ce vor şi aleargă entusiaşti, teatrali, pretutindeni. Rămân insă cei ce desbat existenţa sub steaua eternităţii, năzuind incet, ca medievalii, la construcţia catedralelor. Dar, pentru asta trebuie să se instituie tihna şi climatul prielnic. Şi să ne strângem rândurile, solidarizându-ne singurătăţile. Suntem cea mai singură generaţie nouă. Împrăştiaţi intre două războaie, ne bănuim strămoşii, zădărnicindu-ne descendenţii. Şi asta dovedeşte, că şi din punct de vedere biologic, am intrerupt contactul şi siguranţa. Şi ne-am pierdut continuitatea. De-aici, evidenţa oricărui adevăr, eventualitatea oricărui salt. N'avem decât un postament interior. Trebuie să ni-l impunem. Noi nu mai putem umbla pe catalige. Poate că ne vom indrepta spre olimpianism de care atraxia nu stă departe. Vom reinsufleţi clasicismul, redevenind cumpătaţi. Şi şcoala latinistă din această vreme va intrece nebuniile Renaşterii. Desigur, un nou umanism. Poate vom redeveni creştini. Vom lega cinsprezece veacuri, ce ne-au despărţit de noi inşine. Şi nu putem uita, in cât ne priveşte, că pe când Conachi pelticea printre lăutari, Alecsandri scria Doine şi Lăcrămioare şi dela ultima poesie a lui Conachi până la prima poesie eminesciană a lui Eminescu sunt numai 21 ani, cum constatase Ibrăileanu. Adică, tocmai o generaţie.

Al. Husar

BERDIAEFF ŞI REVOLUŢIA RUSĂ. — In cartea sa *„Un nou ev mediu"*, originalul filosof rus, refugiat la Paris după intronarea dictaturii roşii, consacră un foarte documentat capitol revoluţiei bolşeviste. Berdiaeff este un tradiţionalist in ordine politică şi deci un ortodox. Pentru el această alunecare a Rusiei de pe drumul ei normal este o consecinţă a unor confuzii pe plan transcendental iar coşmarul revoluţionar in care a trăit Rusia, douăzeci de ani, nu e altceva decât neincetata luptă dintre starea negativă şi cea pozitivă. Deaceea spune bătrânul filosof atât de răspicat: *„Revoluţia bolşevică s'a născut din sentimente negative, ea a fost opera turbării"*.

Bolşevismul trebuia, fără indoială, să apară căci el este, după cum observă Berdiaeff, intrinsec poporului rus. Cu alte cuvinte fatalitatea trebuia să-l aducă aici pentrucă ceeace pare mai esenţial, in toată această acţiune nesigură este pierderea stării de graţie care călăuzeşte energia morală şi destinul unui popor. Dumnezeu era prea apropiat şi părea prea confuz in mintea rusului de odinioară. Starea lui de continuu misticism nu era decât evidenţa unei patologii morale in care se scălda mereu.

Deaceea bolşevismul structural, nu-i o reacţie socială ci, mai de grabă, tendinţa de-a imblânzi o stare demonică din om care cu timpul a ajuns la suprema negare a insuş chipului lui Dumnezeu din om. Principiul monarhic, chiar in concepţia lui Dostoiewschi este recunoaşterea unei stări de beatitudine religioasă care avea să se transmită prin ţarii cari stăpâneau Rusia. Ţarul reprezenta orgoliul religios al împăraţilor bizantini de altă dată. Deaceea bolşevismul pune, inainte de toate, lupta de clasă care urmărind distrugerea monarhismului, ineca orice sentiment creştin. Faptul că Rusia a ajuns in starea aceasta nu trebue să fie pentru nimeni un semn de mirare. Lucrurile trebuiau să se intâmple intocmai. Performanţa sa spirituală l-a dus dela ideea unei realizări a împărăţiei lui Dumnezeu pe pământ la acceptarea Antihristului unu a toate distrugător. Mulţi au văzut in această prea intimă legătură cu împărăţia lui Hristos starea de viciu de mâine. Evident că Rusia pe cale de-a trăi, intr'un fel, stările unui paradis intuit atât de intunecos, avea să piardă şi ultima speranţă de regăsire in el.

Dar Berdiaeff crede că *„nu se poate violenta poporul rus; Revoluţia trebue să se epuizeze şi se va extermina singură"*. Iar ideea unei salvări ce vine din Europa, filosoful acesta, câteodată profund creştin, nu o îmbrăţişează.

Rămâne, de-acum incolo, să se arate primele manifestări cari nu sunt decât o renaştere a unor stări, odinioară, pierdute.

Europa dă acestei prefaceri morale o nemăsurată însemnătate. Ea are sentimentul durabilităţii prin cezarismul ei.

Ovid Caledoniu

DIVINA PLATITUDINE. — Istoria spiritului omenesc s'ar putea reprezenta printr'o linie sinusoidală, ale cărei urcuşuri şi coborâşuri se repetă in perioade aproape identice. După o epocă de obiectivitate absolută, cum a fost bunăoară epoca de aur a clasicismului, a urmat o perioadă de excentric subiectivism; apoi din nou una de obiectivitate impersonală, şi tot aşa mai departe. Succesiunea: clasicism — romantism; realism — suprarealism etc. nu este numai o simplă intâmplare. Ea a fost determinată de această permanentă oscilare a spiritului omenesc intre realitatea obiectivă, cu legile şi categoriile ei neschimbate şi intre realitatea subiectivă, revoluţionară şi opusă celei dintâiu.

In amândouă cazurile insă, precum şi in toate fazele de tranziţie, dintre ele, spiritul omenesc a tins totdeauna către o armonie prestabilită, obiectivă şi neschimbătoare, sau incerca să impună o altă armonie mai subiectivă şi mai demiurgică.

Faţă de această constatare, niciodată desminţită de istorie, am putea face pronosticul că spiritul vremii noastre se orientează către un nou clasicism. După rătăcirile şi dibuirile foarte puţin roditoare ale relativismului degenerat in suprarealism şi in atâtea alte curente excentrice şi complicate, spiritul obosit şi chinuit de drumuri intortochiate se intoarce din nou pe căile veşnice ale simplicităţii, ale clarităţii şi deci, obiectivităţii. Generaţiile tinere din Europa întreagă, indiferent de capacitatea de creaţie a exponenţilor lor, au şi inceput să dea semnele unei atari orientări. Poesiile noastre au inceput să aibă formă clasică, cu versuri perfecte, cu mai mult conţinut şi mai puţină atmosferă, adică să fie mai clare şi mai precise; pictura noastră a inceput din nou să cultive portretul şi peisajul. Toate aceste reveniri nu sunt altceva decât semnele unei epoci de nou clasicism, ale cărei contururi şi caracteristici esenţiale nu le putem prevedea încă, dar care trebue să vină cu siguranţă.

De altfel, inşişi maeştrii generaţiilor ce ne-au precedat şi cari ne-au tulburat cu atâta vehemenţă copilăria, indrumându-ne dintru început pe alte căi decât cele ce ne sunt fireşti, au afirmat primatul simplicităţii şi al evidenţei clasice. Iată ce scrie in acest sens Paul Valéry: „Ce premier regard me fait venir à l'esprit un mot que j'ai entendu dire par Degas: *c'est plat comme la belle peinture*. Mot difficile a commenter. Le comprend à merveille devant tel beau portrait de Raphaël. *Divine platitude*: point de trompe-d'oeil; point d'empâtements, point d'enrochements; de lumieres accrochées; point de contrastes intenses. Je me dis que la perfection ne s'atteint que par le dédain de tous les moyens qui permettent de renchérir".

Pasajul acesta poate servi de motto celei mai riguroase opere clasice. Şi el este desigur preludiul unei epoci pentru instaurarea căreia Paul Valéry a luptat mult in scrierile sale. Claritate, simplicitate, perfecţiune. Faţă de haosul care ne-a precedat, suntem desigur pe un drum cu mai multe şanse de reuşită.

Ion Şiugariu

ALEXANDRU PUŞCHIN ŞI PROBLEMA SUCCESULUI ÎN LITERATURĂ. — În anii mei de universitate l-am auzit adesea pe profesorul Tudor Vianu spunând: Valoarea unei opere de artă nu se măsoară niciodată cu succe-

sul ei în public. Sunt atâtea alte motive, cu totul în afara literaturii, pentru care o carte se vinde. Lucrări cari au apărut în zeci de ediții și despre cari critica vremii vorbea cu vorbe alese au fost îngropate de uitare în decursul timpului și istoria literaturii n'are dece să se ocupe de ele. Tot așa se va întâmpla și cu unele dintre cărțile ce apar astăzi, a căror ediții se succed una după alta și cari, de fapt, nu prezintă nici-o valoare literară.

Un foarte slab poet francez de astăzi, pe nume Paul Géraldy, are bunăoară, printre altele, un volum de poesii intitulat *Toi et moi* care a apărut în 1913 până acuma în nu știu câte sute de ediții. Cu toate acestea, cartea rămâne la fel de fără valoare și autorul ei cu nimic mai puțin mediocru. La fel se va întâmpla și cu unii dintre prea cunoscuții scriitori români de astăzi. Nu trebue să-i înșir aici pentru a fi recunoscuți de cititorii noștri.

Dar problema aceasta a succesului literar a preocupat și pe o seamă de scriitori ai literaturii universale. Iată ce spune în această privință marele poet al Rusiei pravoslavnice de altă dată, Alexandru Pușchin: „Poete, nu face caz de succesul în public! Zgomotul momentan al laudelor entuziaste va trece; vei auzi judecata prostului și râsul mulțimei fără suflet; însă, tu rămâi ferm, liniștit, sălbatic. Tu ești rege: trăiește singur. Pe un drum liber, du-te unde te atrage spiritul tău liber perfecționându-ți neincetat roadele preocupărilor tale favorite și necerând nicio recompensă pentru fapta ta nobilă. Ele sunt în tine însuți. Tu singur îți ești cel mai înalt tribunal; mai sever decât oricare altul, tu singur poți să-ți apreciezi munca. Ești mulțumit tu, artistul exigent? Ești mulțumit? Lasă atunci mulțimea să te blameze“.

MARIA GOLEA. — Prietenii și cititorii acestei reviste au aflat desigur din ziare știrea despre moartea colaboratoarei noastre Maria Golea. Printre atâtea alte anunțuri publicate de „*Universul*“ s'a strecurat într'o zi din Septemvrie, firavă și zâmbitoare, fotografia unei tinere de 24 ani, pe care moartea necruțătoare și niciodată înțeleasă a cules-o pe neașteptate. Câțiva dintre cei care scriem în aceste pagini am petrecut-o până la mormântul din cimitirul Sfânta Vineri. Ne-am uitat înduioșați la fața ei palidă, încremenită într'o expresie din altă lume și nu ne-a venit să credem că toate acestea se întâmplau aevea. Ființa aceea plină de grație și duioșie pe care camaradul nostru Vintilă Horia a încercat s'o reprezinte în poesia *Mary*, publicată în ultimul său volum, nu putea pleca cu atâta nepăsare din lumea noastră.

Dar moartea a trecut pe lângă ea și a secerat-o fără s'o întrebe dacă mai are ceva de făcut în lume și fără să ne întrebe nici pe noi dacă avem ceva de spus în această privință. Nu s'a gândit nici la cultura frumos închegată pe care Maria Golea și-a câștigat-o cu mari sforțări, atât aici, în țara noastră, cât și în Germania, pe care a vizitat-o tocmai în preajma războiului, nici la talentul literar pe care-l avea și nici la bucuria și dragostea pe cari le răspândea în sufletul celor din jurul ei.

Un alt colaborator al nostru, d. Mihai Isbășescu, care se căsătorise de curând cu Maria Golea, ne informează că de pe urma ei au rămas câteva manuscrise. Schițe și proecte de lucrări literare, firave începuturi, pe care n'a avut destul timp să le desăvârșească. Pentru noi va fi o bucurie nespusă, publicându-le în numerile viitoare, ale *Meșterului Manole*.

Dintre zidurile ce se înalță tot mai mult glasul Anei va întrista sufletul zidarilor de pe schele. Dar ei vor închide în ei tristețile și vor lucra mai departe până ce mânăstirea va fi gata. Atunci își vor face aripi de șindrilă și vor cădea și ei deadreptul în legendă.

Ion Șiugariu

INVAZIA PROZEI. — Se pare că mergem cătrе o nouă epocă de barbarie. Atât de puternic este șuvoiul de vulgarități, căruia-i facem loc cu dragă inimă să curgă prin livezile noastre sufletești. Dacă această manifestare ar avea loc după o perioadă de excesivă cultivare a formei până la primejdie trăire în spiritul pur, ea va fi justificată.

Din păcate însă, în cultura românească vulgaritatea a rămas, cu rare momente de intermitență, o notă dominantă. Iar azi ea tinde să se adâncească, să intre în structură. Și aci este primejdia. De ar fi să considerăm numai răceala, chiar disprețul, pe care „consumatorii“ de bunuri culturale le afișează față de frumusețea morală și de îndelung trudită formă estetică a poesiilor și încă ar fi să identificam un semn de certă afundare într'o lume despuiată de orice vrajă și lipsită, până la ridicol, de sens.

Dacă privim însă avalanșa de proză, de cea mai ignobilă calitate și proveniență care zilnic hrănește curiozitatea unei mulțimi pestrițe, închinată spre acțiunea furtunoasă și ilogică, fără să dea atenție amănuntului care caracterizează și nuanței care face punte spre domeniul artei, atunci înțelegem cu totul lămurit că dominanța acelei spețe literare ce se numește *roman* echivalează cu primatul celei mai superficiale epoci pe care a cunoscut-o istoria culturii.

Această frenezie irezistibilă, de care e stăpânită massa „consumatorilor“, care se mulțumesc cu alimentul cel mai josnic, „numai să fie mult“, a diminuat și conștiința fabricantului.

Așa încât, cititori și scriitori, ne complacem toți în aceeaș atmosferă de contaminantă vulgaritate.

Lui Virgiliu seraficul cântăreț al gloriei străbune, al turmelor și ogoarelor patriei, îi trebuia câte zece ani, ca să potrivească, cu sfințenie, vorbele unele peste altele. Iar cititorii stăruiau îndelung asupra versurilor. — Proză literară nu exista, afară de aceea chinuită, de proveniență retorică, ea însăș fiind poesia gândului pur.

Azi romancierul nu se lasă până nu dă la iveală cu repeziciune câteva volume pe an, în fiecare zi câte un roman.

Motivul acestei jalnice stări de fapt, în care ne sbatem nu numai noi, dar întreaga lume, stă într'o lene spirituală generală. Iar soluția nu poate fi alta decât formarea din nou a gestului public. Poesiei îi revine această sarcină nobilă.

NOTĂ DESPRE TEATRU. — Cine gândește că între teatru și viață, adică între viața depe scenă și viața din lumea largă, este vreo deosebire de structură, acela e departe de a pricepe esența teatrului. Este o gravă înșelare pentru cineva să considere că actorii sunt simpli farseuri, iar vorbele și faptele lor simple manifestări mecanice, convenționale. — Nu! Teatrul e mai real decât viața însăș. Pentrucă el ne înfățișează momentele cele mai specifice ale ei. Pe scenă întâlnim oamenii robiți de marile pasiuni, aci arde vie flacăra idealurilor. Această ființă minunat de diversă cu o mie de gânduri și cu tot atâtea afecte aci se desvăluie. Cotidian, omul este o lighioană banală, cu pasiuni stinse în cenușa vremii, cu patimi domoale. În teatru, omul duce însă la ultimele consecințe toate stările sale sufletești. El nu mai e fragmentar ci întreg fiind un erou sau un laș; el trăește totdeauna pe culme un sentiment sau o idee; nu se oprește la jumătate. Dacă acceptă compromisul, se adâncește în această deprindere până la epuizarea materiei: rămâne omul compromisului. Dacă e omul datoriei, el rămâne până la urmă. Învins de ispite, el înfățișează inima ușoară ca fulgul a fiecăruia din noi. Iubind, e tipul amorezului. Ucigaș, omul vădește cruzimea ascunsă în noi. Omul depe scenă rămâne un alter ego al nostru care trăiește, până la ultimele consecințe, fiecare stare sufletească.

Fie că e vorba de tragedie, dramă sau comedie, adevărul acesta rămâne valabil. La teatru, spectatorul contemplă liber propriul său chip lăuntric, sub bătaia luminilor dela rampă. Căci în teatru nu există falsitate (sau, dacă întâlnim pe scenă un Tartuffe, este tocmai spre a divulga prefăcătoria noastră). Toată lumea e sinceră la teatru: și actorii și spectatorii. Actorii fiindcă n'au dece să se ascundă, spectatorii pentrucă nimeni nu le face un proces de intenții, atunci când trăiesc cu sufletul la gură în pielea actorilor.

Bănuim că aici se și găsește adevăratul mobil care împinge pașii noștri spre scenă.

Este un mobil care se ascunde însă în subconștient. Nu-l trăim lucid, dar ne împinge din umbră: setea de sinceritate. Oricum, lupta aceasta a teatrului pentru *omul autentic*, pentru inima lui nefalsificată, rămâne cea mai de seamă îndrituire a teatrului la respectul nostru. Dacă în fiecare din noi n'ar sta ascuns cel puțin o sămânță de Tartuffe, teatrul ar fi inutil. Deaceea când într'o societate oamenii au ajuns la rafinamentul de a-și pune masca oportună peste adevăratul suflet de dedesupt, teatrul e mai necesar decât pentru sufletele primare, sincere, neprefăcute. Omul a născocit teatrul ca să izbutească să fie el însuș, fără nici o primejdie.

Aci, el cultivă propriile sale visuri și doruri. Oridecâteori mergi la teatru, fără să știi și fără să vrei, te divulgi, te spovedești ție însuți. Spectatorul săvârșește un act, aproape penitențial, de mare sinceritate. Iar actorul este mare numai atunci când, trăind efectiv fragmentul de viață pe care ține să-l înfățișeze, nu lasă niciun dubiu spectatorului. El alimentează focul purificator din sufletul spectatorului, numai când acesta nu surprinde nicio supărătoare fisură între sufletul interpretului și sufletul eroului, adică al spectatorului. Spectatorul este un om întreg, actorul un semizeu. Scena își lărgește

marginile şi cuprinde lumea nemărginită, iar sala, oricât de încăpătoare ar fi, are totdeauna un singur spectator: omul.

CĂRŢILE NEMURITOARE. — Nu se scrie des o carte, care să trăiască dealungul istoriei lumii. Homer, Virgiliu, Sfântul Apostol Pavel, Augustin, Dante sau Petrarca, Cervantes, anonimul scriitor al cărţii „Imitatio Christi", Shakespeare, Pascal, Goethe, Eminescu, Dostoievschi, Tolstoi — să nu-l uităm pe Platon — nu-şi dau mâna decât peste culmi de veacuri. Ei şi alţii de talia lor sunt mărturia noastră în faţa eternităţii. Producţia literară a fiecărui moment istoric e un stufiş modest, peste care se profilează, monumentale, chipurile lor. Cărţile lor sunt mai tari decât crestele de piatră ale munţilor. Dintele vremii dărâmă stâncile către câmpie, dar nici o literă nu moare din cărţile celebre. Paginile lor rămân, ca alte „table ale legii", să hrănească cu un aliment neistovit sufletul tuturor generaţiilor.

Dacă s'ar putea face cândva statistica influenţilor, pe care operele marilor creatori le-au exercitat asupra lumii, s'ar vedea, bănuim, că aproape tot sporul cultural al lumii se datoreşte lor. Cărţile nemuritoare sunt izvoare nesecate ale vieţii spirituale. Nestemate de gânduri, comori de afecte zac într'nsele, iată bogăţia mai grea decât tot aurul şi toate diamantele. Ele sunt tonifiantele indispensabile ale fiecărei culturi.

Literatura românească nu le are pe toate traduse. Cele pe care le avem, sunt mai prejos de orice critică. Cine se va găsi, în ţara românească, să tipărească o colecţie a cărţilor nemuritoare?

Aurel Cosmoiu

PERSPECTIVA NOUII LITERATURI. — Fără îndoială că literatura, astăzi, trece printr'o criză accentuată datorită lipsei de autohtonism ce suflă, ca un vânt, prin întreaga manifestare creatoare a noastră.

Ignoranţa vădită, faţă de tot ce este element românesc în ţara aceasta este mai mult decât revoltătoare.

Literatura crescută, atâta vreme sub haina unui semănătorism rigid şi inactual a fost exponenta până acum a unei tradiţii de falşificare a structurii noastre intime.

Căci exaltarea mediului rural, împreună cu toată drama lui specifică era o alterare a însuşi spiritului autohton care, în fond, nu cerea decât să fie promovat de întreaga spiritualitate românească şi cultivat în acelaş timp. Gândiţi-vă ce contribuţie a adus, cu această ocazie, personalitatea candidă şi plină de grandoare a ţăranului, în literatura ultimelor decenii şi veţi vedea că toate aceste rânduri nu fac altceva, decât să reprezinte forma atenuată a unei mari îngrijorări.

Afară de minunatul roman a lui Liviu Rebreanu „Ion", în care dragostea atât de puternică faţă de pământul strămoşesc este plastic descrisă, nu există nici o carte care să înfăţişeze atât de frumos întreaga personalitate a ţăranului nostru. Lucrul acesta este cât se poate de trist şi, în acelaş timp, îngrijorător. Care este oare menirea unei literaturi dacă nu permanenta ei regenerare sub impulsul unui nou crez, determinat de structura sensibilă a unei epoci care se cere mereu a sa. Procesul acestui semănătorism caduc, s'a lichidat în decursul ultimelor decenii, pentru că starea aceasta era în contradicţie cu însăşi structura vremii.

Semănătorismul nu a făcut decât să altereze sufletul acestor rurali fără să încerce, măcar câtuşi de puţin, să exploateze plaiurile nesfârşite ale întregii lui trăiri.

O imagine fidelă a tuturor acestor stări ale ţăranului nostru, în orice caz, n'a încercat-o semănătorismul. Şi aici stă toată insuficienţa lui. Toată magia puternică a acestui mediu întins şi variat nu sălăşuieşte în aspectul de suprafaţă al ţăranului, ci în acele savane nepătrunse ale sufletului său, a credinţelor sale cari pot să-i creeze, dincolo de cotidian o lume cu totul nouă. Insuficienţa acestui curent literar, care a creat o întreagă literatură în acest gen, aici stă. Dezlegarea vine târzie prin apariţia gândirismului care nu e altceva decât înfăţişarea şi exaltarea elementului autohton bazat pe un real fond românesc şi dublat de ortodoxia ţăranului nostru. Dar meritul cel mare al acestui curent literar, care a fructificat timp de două zeci de ani literatura noastră, stă în faptul de a fi exploatat întregul subconştient al ţăranului, creind o magie proprie a lui. Fundamentul spiritual al acestei naţii îşi are, aici, justificarea. Căci „Gândirea" n'a făcut decât să creeze această spiritualitate românească şi ortodoxă care e cea mai proprie sufletului nostru românesc. Din existenţa ei se pot deosebi punctele celei mai durabile literaturi, care poate fi normativ zilelor de mâine. Nimeni nu poate nega această contribuţie, fără seamăn, a acestei manifestări literare care a apărut imediat după războí şi care a continuat să dinamizeze toată epoca plină de confuzii din ultimul timp. Crescută din spiritul productiv şi de esenţă a lui Nichifor Crainic, „Gândirea" avea să aducă imaginea cea mai proaspătă şi bine conturată a unei lumi ce se urcă, neapărat, justificată în ceeace ea avea şi reprezintă.

Căci dincolo de toate acestea, „Gândirismul" nu manifesta decât un crez care era un produs, total al unei tradiţii pe care, scriitorii grupaţi în jurul ei, o manifestau, în public, cu deosebit fast şi încredere. Exaltarea acestor motive autohtone, se datoresc acestui cerc literar. Structural curentul acesta, postbelic, se poate caracteriza:

1) prin promovarea elementului naţional în ordine politică.

2) iar în literatură prin primatul, neîntârziat, al autohtonismului, singurul care poate justifica prezenţa noastră în istoria spiritualităţii acestei ţări. Toate aceste teorii, mai presus de orice, sunt expresia unei trăiri reale.

Din toate aceste manifestări, cu adânci rădăcini în subconştientul nostru creator anonim, va ieşi, cu siguranţă, altă literatură care se va aşeza sub aripa unei elaborări fantastice care, credem, va fi viitorul nouii literaturi. Sub orizonturile ei largi, această manifestare îşi va crea un drum care va da prilej scriitorilor de a persevera într'un mediu care le va conveni mult mai mult decât înainte. Pentrucă fantasticul va fi viitorul literaturii noastre şi exploatarea lui tot sensul ei. In acest domeniu, amplificat de o existenţă ce întrece realul, câmpul de activitate este cât se poate de rodnic şi întins ca un cer. Fantasticul nu-i în fond decât sensibilizarea unei stări şi mediu, pe baza exploatării subconştientului nostru.

UN RĂSPUNS FOARTE SEMNIFICATIV. — Franz Xaver Kappus, tânărul poet austriac, într'una din scrisorile sale, adresate magicului Rainer Maria Rilke, plângându-se de acele „goluri" interioare cari îl fac, adesea, să dispereze, acesta din urmă îi răspunde din Paris în ziua de 17 Februarie 1903 cu următoarele rânduri pline de mângâiere prietenească şi calm:

„Dacă ziua ţi se pare săracă, nu o învinovăţi, învinovăţeşte-te, spunându-ţi, că nu eşti îndeajuns poet pentru a-ţi descoperi comorile; căci pentru un creator nu există sărăcie şi nici un loc nu-i indiferent sau lipsit de bogăţie. Şi dacă tu însuţi ai fi într'o închisoare, ale căror ziduri ţi-ar opri orice sgomot din afară, nu ţi-ar rămâne atunci copilăria ta, această preţuită, regească bogăţie, această comoară a amintirilor? Indreaptă-ţi acolo atenţia. Incearcă să cuprinzi senzaţiile puternice ale acestui îndepărtat trecut.

Personalitatea ta se va întări, singurătatea se va lărgi devenind o locuinţă în amurg pe lângă care sgomotul celorlalte trece departe. Şi dacă din această întoarcere în tine însuţi, sau din această cufundare în propria-ţi lume, se nasc versuri, atunci nu te vei mai gândi la aceasta, nu vei întreba pe nimeni dacă sunt bune sau nu".

VOLUPTĂŢILE NESFÂRŞITE ALE SCRISULUI. — In scris, ca şi în asceză, există anumite trepte, grade de perfecţiune cari îţi produc, la un moment dat, voluptăţi nemărginite. Scrisul, în această ordine de lucruri, are ceva din caracterul sacru al orelor liturgice. Cel ce scrie, ni se pare de multe ori, dacă nu totdeauna, că el crează lucrurile şi le ordonează.

Cu câtă emoţie mă gândesc la ceasul când trebue să iau tocul în mână şi să scriu. Mă cuprinde, atunci, o teamă de nedescris la gândul că ceeace scriu va fi cetit şi comentat. Că fiecare scriitor tânăr sau bătrân îşi are cetitorii lui. Că fiecare dintre aceştia te urmăreşte, te judecă într'un fel, condamnându-te sau nu, că în cele din urmă fiecare îşi rezervă cuvântul grav sau măgulitor pentru ceeace tu scrii şi gândeşti în faţa tuturora.

Cea mai mare parte din scrisul nostru aparţine, de multe ori, ceasurilor anoste, lipsite de semnificaţie când duhul plin de creaţie al inspiraţiei nu se plimbă, ca un nour, deasupra noastră. Atunci sunt momentele cele mai teribile din viaţa unui scriitor, atunci simţi greutatea tuturor lucrurilor pe fruntea ta, simţi mai ales că pentru un timp eşti, într'o oarecare măsură, pierdut.

Sunt anumite goluri în viaţa unui om, la marginea cărora trebue să te opreşti ca în faţa unei prăpastii, cu inima strânsă de durere şi cu cuvântul întrerupt pe buze.

Scriem, mai întotdeauna, nu dintr'o pornire interioară, dintr'o necesitate imediată. Nu ne doare orice cuvânt rupt din noi, nu ne interesează decât rândurile cari, de repetate ori, nu ne spun nimic. După fiecare pagină scrisă nu ne simţim obosiţi, după fiecare carte nu încheiem o etapă din viaţa noastră verificându-ne în cele din urmă. Nu simţim acea dorinţă neîncetată de autocunoaştere prin scris, şi mai ales

prin ceeace facem. Oamenii trăiesc şi se complac în stările cele mai senine. Nici-o tulburare interioară, nici-un sbucium nu ne agită. Cartea cea mai scumpă nouă, n'am scris-o sub cerul cel mai clar al inspiraţiei noastre şi nu ne-am luat, niciodată, răspunderea cuvintelor scrise. Scrisul este, şi-mi place să cred necontenit, ca un altar în faţa căruia trebue să te apropii cu sfiiciune, deslegând sandala oricărui omenesc din tine. Nu simţiţi, uneori, când scrieţi că cerul se coboară de-asupra voastră şi sunteţi, ceeace numim noi inspiraţi? Că o supra abundenţă de senzaţii vă îndeamnă să faceţi ceva şi o neliniştc, curioasă în felul ei pune stăpânire pe interiorul vostru şi începeţi să scrieţi?

Căutaţi aceste ceasuri rare, speculaţi voluptatea lor nemărginită căci asemenea stări vă dau bucurii cereşti. Nu fiţi îngrijoraţi nici-odată. Aşteptaţi un an, doi, o viaţă întreagă pentru bucuria pe care ţi-o poate prilejui un moment, rar din acestea.

Omul modern dacă nu a pierdut ceva din fenomenul acesta al inspiraţiei, în orice caz a pierdut în mare măsură sensul. Mărturisiţi-vă dumneavoastră, înşivă, în orele cele mai liniştite pe cari le petreceţi, cari sunt paginile inspirate şi cari nu. Veţi avea marea surpriză şi, în acelaş timp desiluzie, verificându-vă. Câte pagini din cele scrise într'o zi, rezistă zilei următoare şi câte mai ales, cetindu-le, nu-ţi schimbă sau încearcă să-ţi schimbe scrisul spre o altă zonă mai pură. Când scrieţi primul cuvânt din cartea mare pe care plănuiţi, nu vă uitaţi o singură clipă, încercând în acelaş timp să vă autoplagiaţi şi să răpiţi lumii ceace ea are mai bun şi mai frumos. Încercaţi în viaţa scrisului dumneavoastră ritmul perfect al naturii. Integraţi-vă lui. Încercaţi să vă salvaţi continuu în viaţă de plaga platitudinei, înăbuşiţi golurile din sufletul d-voastră, măriţi intensitatea trăirii şi vă veţi descoperi cu totul un om nou spre alte orizonturi. Fiţi capabil, în scris, de cele mai drastice exerciţii pentrucă în structura ei arta nu-i decât tot asceză. Când aveţi dinainte o pagină peste care se va aşterne cerneala gândului, dacă nu simţiţi în sufletul d-voastră acea plenitudine, nu scrieţi; rupeţi hârtia şi fugiţi din faţa ei cât se poate de îndepărtat. Sunt zone periculoase pentru clipele acelea din faţa cărora trebue să vă retrageţi. Numai aşa scrisul vă va inspira încredere şi dragoste. Numai aşa veţi iubi arta şi vă veţi transfigura pe muntele imensei d-voastră voluptăţi. Acestui moment îi corespunde, în asceză, acea contemplaţie a lumii, o verificare personală a actului creaţiei prime. Faceţi caz cât se poate, în ceeace faceţi, de tinereţea care vă îndeamnă la acţiune. Cu această vârstă nu vă mai întâlniţi. Tot ceeace scriţi să fie din marea carte a sufletului vostru. Nu căutaţi că un lucru oarecare a fost spus de altul şi nu trebue repetat. Să nu vă intimideze şi să vă oprească din drumul vostru cuvântul „originalitate". Pentru întinsele câmpii ale sufletului vostru aceasta nu înseamnă nimic.

Nu contează decât faptul că aţi spus un adevăr trecut prin mintea şi sensibilitatea voastră. Nimic mai mult. Trăiţi, intens, fiecare clipă a vieţii, numai aşa veţi avea ceva de spus. De sensurile pe cari le daţi faptelor mici, atârnă toată marea înţelegere a semenilor voştri. Rilke, singuratecul şi admirabilul poet mărturisea într'o scrisoare, prietenului său Franz Xaver Kappus următoarele: *«Apropie-te de natură. Încearcă să spui, cum ar fi spus-o primul om, tot ce vezi, ce trăeşti, ce iubeşti şi ce pierzi"*.

Meditaţi, până la refuz, acest fragment de scrisoare pe care poetul german i l-a dăruit lui Kappus când acesta din urmă i se plângea de acele „goluri" celebre cari îl rodeau mereu şi-i făceau viaţa imposibilă.

Nimic să nu vă descurajeze şi să nu vă întristeze. Asistaţi cu seninătatea sufletului la tot ceeace vă înconjoară. şi închideţi-vă în d-voastră înşivă. Acolo nimic nu vă tulbură, nimeni nu vă deranjează. Gândiţi-vă mereu la sbuciumul unui Eugenio d'Ors care în fiecare ajun de An nou îşi ardea câte-o pagină proaspăt scrisă, şi veţi vedea ce mari şi adânci semnificaţii cuprinde acest ritual.

Să nu uitaţi, în cele din urmă, că fiecare deşi are o viaţă a sa proprie ce poate să-l diferenţieze de ceilalţi, există totuşi un cânt, ca un zefir care îi adună pe toţi la un loc şi le face viaţa aceeaş.

Marea artă, în viaţă, este să căutăm din răsputeri să nu semănăm unul cu altul.

EMILIAN VASILESCU: PROBLEME DE PSIHOLOGIE RELIGIOASA ŞI FILOSOFIE MORALĂ. — Tânărul asistent la catedra de Apologetică a Facultăţii de Teologie din Bucureşti, dl. Emilian Vasilescu, a scos o carte care pune în discuţie o sumă de probleme teologice de mare însemnătate mai ales pentru timpul de faţă. Cu toată aparenţa unui spiritualism religios trăim în prezent, un anumit sentiment de confuzie datorit, evident, stărilor de rapidă prefacere

a structurii popoarelor. Cristalizarea, fără îndoială, va veni odată. Dar ceeace interesează în cartea d-lui Emilian Vasilescu, înainte de toate, este străduinţa însuşirii unei virtuţi teologice care nu-i alta decât *dragostea*. Sub raportul acestuia s'au născut atâtea discuţii în cartea d-sale. Şi lucrul acesta e mai important decât multe altele. Toată cartea are un puternic caracter apologetic. Probleme ca: *intuiţia mistică; Psihologia stării de graţie; eficacitatea rugăciunii; misticism şi patologia; Biserica şi pacea*; formează obiectul de discuţie şi cercetare a cercurilor noastre intelectuale. Dl. Emilian Vasilescu este, prin excelenţă, un teolog şi deci un credincios convins. Dotat cu mult spirit de observaţie şi posibilităţi în a soluţiona problemele teologice, D-sa îşi deschide un drum neted în teologia noastră. D-sale nu-i lipseşte nici competinţa în materie de apoleptică ortodoxă şi nici îndrăsneala de-a pune o discuţie. Faptul acesta denotă că autorul a ajuns la o maturitate de gândire care nu trebue decât să ne bucure. Dintre toţi tinerii teologi dela noi, d-sa se numără printre puţinii la cari aceste preocupări se menţin, uneori adâncindu-se. Deaceea cartea d-sale, de curând apărută, poate fi cercetată cu mult interes şi eficacitate.

N. MIHĂESCU: CIOCOII VECHI ŞI NOI (ediţie comentată). — În prefaţa volumului de mai sus dl. Mihăescu ne mărturiseşte că faptul ce l-a determinat să reediteze romanul lui Filimon este: 1) *„Să restabilească, cu ştiinţifică exactitate, textul scrierii aşa cum el a apărut întâia oară, sub veghea autorului însuş şi 2) să restituiască romanul pe temeiurile numai ale documentării drepturilor de permanentă valabilitate literară în cultura românească"*. Dl. N. Mihăescu a pus problema valabilităţii lui Filimon în cultura românească cu o deosebită pasiune. Mult timp Filimon a trecut drept un scriitor mediocru, lipsit de stil şi incoherent. Ceeace a contribuit, mai ales, la ignorarea acestui scriitor a fost, printre altele, lipsa de atenţie pe cari criticii au dat-o romanului social, de puternică satiră „Ciocoii vechi şi noi". Cetită, acum, cartea lui Filimon ni se desvălue în toată justa ei valoare. Nicolae Filimon a reuşit să scrie primul roman de observaţie socială la noi. Dinu Păturică rămâne şi acum termen de comparaţie şi oglinda moravurilor de-atunci. Reeditarea lui Filimon sub îngrijirea d-lui N. Mihăescu este o reactualizare a primului nostru romancier. El deschide întreaga serie de romane sociale de mai târziu. Zugrăvirea moravurilor vremii împreună cu analiza psihologică a personagiilor face din N. Filimon un scriitor de reală valoare. Meritul d-lui N. Mihăescu tocmai în această posibilitate de-a ne reabilita pe Filimon, stă.

MARCEL OLINESCU: EXPOZIŢIA DE GRAVURĂ, PICTURĂ ŞI DESEN („UNIVERSUL"). — La începutul lunii Noembrie, dl. Marcel Olinescu şi-a deschis expoziţia sa de gravură, pictură şi desen în sala Universul. D-sa este un pictor cunoscut publicului din desele sale expoziţii în urma cărora critica s'a pronunţat cu multă încredere în talentul său. Tablourile expuse se caracterizează prin accentuata lor sensibilitate. D-sa combină, cu mult succes, grotescul şi scrisul (ex. Consiliul de administraţie, desen) sau „clasa IV-B" tot desen. Gravurile au ceva din straniul unui oraş de nord unde liniştea cerului parcă este în conflict cu frământările sufleteşti ale omului. Impresionist, culoarea roşie şi verde predomină în unele uleiuri ale d-sale mai ales în peisaj unde se văd puternice accente de umbră şi lumină. *„La fântână"* este unul din cele mai reuşite picturi ale d-lui Marcel Olinescu, singura care îi dă certitudinea unui adevărat artist. Noi îi urmărim activitatea acestui pictor autentic cu deplină încredere că, în scurt timp, îşi va da toată expresia talentului său.

Ovid Caledoniu

CĂRŢI ŞI REVISTE

LUCEAFĂRUL. — Vechea şi eroica revistă, al lui Octavian Goga a reinviat, după o lungă absenţă, in Sibiul de refugiu al anului care a trecut. Ingrijită de talentul şi osârdia scriitorului Victor Papilian, precum şi de aceea a unor colaboratori de seamă ca: Grigore Popa, Olimpiu Boitoş, Gherghinescu Vania, M. Beniuc, etc. paginile de astăzi ale *Luceafărului* incearcă să ducă mai departe tradiţia şi gloria celor de altădată, atât prin realizări literare de o valoare indiscutabilă, pe care le publică in fiecare număr, cât şi prin articole de atitudine românească ireproşabilă. Bogată in insemnări, cronici şi note de tot felul, scrisă cu nerv şi cu spirit critic atent, revista aceasta n'are decât o singură scădere: aceea de-a fi prea tolerantă cu scrisul unui foarte mediocru colaborator, care n'are ce căuta in paginile sale elegante şi precise, atât pentru confusia şi galimatiasul intregei sale activităţi literare de până acum, cât şi pentru totala lui lipsă de formaţie scriitoricească. Am putea să-i zicem şi pe nume: Ion Negoiţescu.

TEOHAR MIHADAŞ: ORTODOXIE PĂGÂNĂ. — Bucureşti 1941. D. Teohar Mihadaş aduce in versurile sale o sensibilitate bogată, plină de violenţe şi de energii primare. Temperament viu şi răsvrătit, veşnic răstignit intre pământ şi cer, c h i n u i t de cele mai crunte aşteptări şi indemnuri nelămurite, in poesiile sale ard elanuri şi tristeţi milenare. In permanenţă legătură cu sufletul străbunilor, cu marile figuri eroice ale trecutului, sensibilitatea sa umanizează până şi cele mai singuratice aspecte ale naturii. Un intreg ciclu intitulat *Munţii mei* poate servi ca exemplu:

Se năpustesc in pieptul cerului ca o răscoală [munţii mei
Şi'n fiecare pisc, un Hermes al pământului [tresare.

Ia uite-i ce rebel sunt despletiţi,
Şi'n loc de marşuri cântă osanale.

Incep a bate flinte 'n hăuri dârz,
O toacă prin văzduh păşeşte sfântă;
E'n zori, e-atât de limpede şi-arborat
Stindard de flăcări, soarele pe-o stâncă.

Nota aceasta de revoltă, de energie primară deslănţuită peste lume este, poate, caracteristica intregii culegeri. Ea este faţa cea de toate zilele a unui suflet singur şi chinuit de intrebări, care nu poate admite resemnarea.

Dacă ar fi reuşit să scrie poesii mai unitare şi mai inchegate din punct de vedere artistic, culegerea de faţă ar fi fost cu totul remarcabilă. D. Teohar Mihadaş insă, deşi incontestabil poet, n'a putut depăşi incă o stare de provizorat artistic care imbracă atât de sărăcăcios o frumoasă şi deosebit de bogată substanţă poetică. El are insă toate posibilităţile ca să se realizeze cu timpul.

CONST. VIRGIL GHEORGHIU: ARD MALURILE NISTRULUI. — Editura Naţională Gh. Mecu. 1941. Ed. II.

Răsboiul Sfânt al neamului românesc a inspirat o serie de condee, atât pentru a cânta faptele de arme ale soldaţilor noştri, cât şi pentru a reda suferinţele indurate de populaţia celor două provincii desrobite, in timpul dominaţiei bolşevice. O astfel de carte a scris d. Const. Virgil Gheorghiu.

Scrisă cu talent şi cuprinzând o serie de fapte dintre cele mai importante, *Ard malurile Nistrului*, este una dintre cele mai cântate culegeri ale sesonului.

ION MIHĂESCU: ORIGINEA LIMBII ROMÂNE. — Colecţia Meridian. Craiova 1941.

Este o lucrare de sinteză, urmărind să prezinte intr'o expunere unitară toate mărturiile autohtone şi străine, privitoare la originea limbii române şi la continuitatea neamului românesc in Dacia. Atât pentru specialişti, cât şi pentru cititorul obişnuit, este o carte utilă şi necesară.

OCTAVIAN GOGA: POESII. Editura Cugetarea 1941.

Reeditarea tuturor poesiilor lui Octavian Goga intr'un singur volum era o necesitate pe care Editura Cugetarea a inlăturat-o prin această carte. Aceasta cu atât mai mult cu cât cele mai multe dintre volumele editate de poet erau complect epuizate.

ERNEST BERNEA: ÎNDEMN LA SIMPLICITATE. — Editura Cugetarea, 1941.

D. Ernest Bernea este autorul mai multor cărţi de studii şi de esseuri apărute in ultima vreme. Preocupările d sale se opresc in deosebi asupra aprofundării fenomenului românesc şi explicării sale metafizice, când nu imbrăţişează chestiuni de ordin social şi politic. Lucrarea de faţă conţine mici insemnări şi articole, privitoare la demnitatea şi inălţarea omului. Această demnitate şi inălţare nu se pot căpăta decât printr'o intoarcere la adevărurile simple şi esenţiale. Ceeace este accidental şi strident in sufletul omului trebue reprimat şi lăsat la o parte. O carte plăcută şi adevărată.

GEORGE NICULESCU-BASU: AMINTIRI DIN VIAŢA MEA DE ARTIST. — Editura Cugetarea 1940.

O carte ce se citeşte cu plăcere. Autorul imbină cu o deosebită măestrie şi cu surprinzător simţ literar, informaţia cu analiza, momentul autobiografic cu descrierea şi infăţişarea cadrului. A se reaminti caracterizarea lui Octav Şuluţiu din revista *Gândirea*.

* * *

COLONEL GRIGORIU MIHAIL: FENOMENUL HITLER. — Editura Cugetarea 1941.

Autorul urmăreşte un scop dublu in această carte: să facă cunoscută publicului românesc personalitatea conducătorului Hitler şi să incerce o comparaţie intre starea din Germania şi cea dela noi. O lucrare onestă şi bine informată, ce se adresează multora.

* * *

ANTON BALOTĂ: SATUL ISVOR DE VIAŢĂ ROMÂNEASCĂ. — Editura Cugetarea 1941.

Este o reeditare a cărţii apărute in 1938, cu foarte puţine adăugiri şi rectificări. Bazată pe o temeinică şi onestă cunoaştere a satului românesc, lucrarea işi are meritele ei indiscutabile, aşa cum ne-am obişnuit să-l cunoaştem pe dl. Anton Balotă incă de multă vreme.

REVISTA ROMÂNĂ. — O seamă de scriitori din generaţia trecută s'au adunat din nou in paginile unei reviste a lor, cu intenţia de-a suplini şi de a indrepta ceea ce lipseşte tineretului: *experienţa, controlul şi organizarea*. Titlul simbolic: *Revista Română*, rezumă un program ce „nu se publică, ci se realizează", după cum mărturiseşte o notă explicativă, insemnată undeva pe la sfârşit. Scopul:

„Ne trebuesc noi puncte de sprijin. Prea s'a relativizat totul in jurul nostru. Cel mai modest mânuitor de condeiu crede că poate oricând improviza o filosofie şi că soluţiile lui merită să fie adoptate de omenire. Abuzul teoretic nu mai are nici-o limită. Generalităţile aleargă pe străzi ca scăpate din balamuc. Ideologii vorbesc păsăreşte. Trebue să supunem ideile şi formele exprimării noastre unui control mai sever. Spiritul critic şi bună credinţă trebue să treacă din nou la posturile de conducere".

Fără să alimenteze rândurile acelora cari mai susţin lupta dintre generaţii, colaboratorii acestei reviste urmăresc numai temperarea avânturilor necontrolate şi readucerea preocupărilor spirituale in cadrul lor firesc şi bine chibzuit.

Salutăm cu toată convingerea revenirea aceasta şi privim cu mulţumire şi încredere mâna ce ni se întinde. Intr'adevăr, ne trebue mai mult control, mai multă seriozitate, nouă tinerilor. Trebue să revenim la principii şi să lăsăm la o parte jocul gratuit al celor mai mulţi dintre noi. Tot din acea notă desprindem:

„Tinereţii îi place jocul. Dar există şi un joc în cadre riguroase, un joc logic, precis, condus....

Acesta-i adevăratul înţeles al jocului. Fără lege fără prevedere, jocul nu este decât risipă anarhică de puteri. Nouă ne trebuesc jucători în echipa României, nu anarhişti ai experienţei".

Oare, în cele din urmă, cu toată frumuseţea frazelor programul de-acum al „Nouei Reviste Române", nu-i reproşul unei activităţi opuse odinioară în decedata revistă „Azi"? După cum ne amintim acolo erau „anarhiştii experienţi".

